Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

REGISTERED No. B. 156.

श्री

જૈનધર્મ પ્રકાશ.

शार्दूलविक्रीडितम्.

पूजामाचरतां जगत्त्रयपतेः संघार्चनं कुर्वतां ।
तीर्थानामभिवंदनं विदधतां जैनं वचः शृण्वताम् ॥
सद्दानं ददतां तपश्च चरतां सत्वानुकंपाकृतां ।
येषां यांति दिनानि जन्म सफलं तेषां सुपुण्यात्मनाम् ॥१॥

" જે પુણ્યાત્માઓના દિવસો ત્રિજગતપતિ જિનેશ્વરની પૂજા કરતાં, સંઘનું સેવન કરતાં, તીર્થોનું વંદન કરતાં, જિનવાણી સાંભળતાં, સુપાત્રદાન આપતાં, તપસ્યા તપતાં અને પ્રાણીઓપર અનુકંપા કરતાં વ્યતીત થાય છે તેમનો જન્મ સફળ છે."

પુસ્તક ૩૧ મું. ફાલ્ગુન. સંવત ૧૯૭૨. વીરસંવત ૨૪૪૨. અંક ૧૨ મો.

પ્રગટ કર્તા.

શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક સભા. ભાવનગર.

अनुक्रमणिका.

१ મનોમંદિરમાં પધારવા શ્રી વીરને વિજ્ઞપ્તિ ૩૬૫
૨ આત્મઉપદેશ... ... ૩૬૬
૩ ૫૬ આવશ્યક વિચાર ગર્ભિતસ્તવન ૩૬૭
૪ સામાયિક આવશ્યક. ... ૩૬૮
૫ શુદ્ધ દેવ ગુરૂ અને ધર્મની ઓળખાણ કરવા બે બોલ. ... ૩૬૯
૬ સદ્બોધ—ચેતી શકાય તો ચેત. ૩૭૦
૭ નરપતિ પ્રમુખને હિતબોધ. ૩૭૧
૮ સદુપદેશ—આપણી ઉન્નતિનાં સતસાધન ૩૭૨
૯ ઘઉં અને ચણાનો સંવાદ... ૩૭૪
૧૦ પાંચ ઇંદ્રિયોનો સંવાદ. ... ૩૭૬
૧૧ ચંદરાજાના રાસ ઉપરથી નીકળતો સાર. ... ૩૮૦
૧૨ ભક્તિને મિષે થતી આશાતનાઓ ૩૮૦
૧૩ અનાથ વિધવાઓ માટે અપીલ. ૩૮૬

શ્રી "સરસ્વતી" છાપખાનું—ભાવનગર.

વાર્ષિક મૂલ્ય રૂા. ૧) પોસ્ટેજ રૂા. ૦-૪-૦ ભેટ સાથે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અમારૂં પુસ્તક પ્રસિદ્ધિ ખાતું.

૧. તરતમાં બહાર પડશે. (ફોટો આદેજ બાકી છે.)

૧ શ્રી અધ્યાત્મસાર. ગ્રંથ મૂળ, પં. ગંભીરવિજયજી કૃત ટીકાસુક્ત.

૨ શ્રી અધ્યાત્મસાર ગ્રંથ મૂળ–મૂળ ને ટીકાના ભાષાંતર સુક્ત. (બુકાકારે)

બન્ને ગ્રંથો શેઠ ત્રિભુવનદાસ ભાણજીની આર્થિક સહાયથી છપાયેલા છે.

૨. હાલમાં છપાય છે.

૩ શ્રી કર્મપ્રકૃતિ ગ્રંથ. શ્રી યશોવિજયજી ઉપાધ્યાય કૃત મોટી ટીકાસુક્ત.

(કુંડારીવાળા શા. હીમાભાઈ સૌભાગ્યચંદની સહાયથી)

૪ શ્રી ઉપદેશ સપ્તતિકા. ગ્રંથ. મોટી ટીકા સુક્ત.

(મેસાણા નિવાસી પરી. ધરમચંદ મગનલાલની સહાયથી)

૫ બંધ પૂર્વક કર્મગ્રંથાદિ વિચાર. (બુક ઠ.રે)

(સાધ્વીજી લાભશ્રીજીના ઉપદેશથી શ્રાવિકા વર્ગની સહાયથી)

૬ શ્રી શાંતિનાથ ચરિત્ર. પદ્યબંધ. સંસ્કૃત

(શીહોરના શ્રીસંઘની આર્થિક સહાયથી)

૭ શ્રી ત્રિષષ્ટિ શલાકા પુરૂષ ચરિત્ર ભાષાંતર. પર્વ ૮–૯ (આવૃત્તિ ૨ જી.)

૮ શ્રી સુગાદિદેશના ભાષાંતર. (અમદાવાદ નિવાસી કેશવલાલ નથુભાઇ તથા ખંભાત નિવાસી શેઠ માણેકચંદ વેલશીની આર્થિક સહાયથી)

૩. તરતમાં છપાવા શરૂ થશે.

૯ શ્રી ઉપદેશ પ્રાસાદ ગ્રંથ મૂળ. (સ્થંભ ૭ થી ૧૨)

(શેઠ હીરાલાલ બકોરદાસની સહાયથી)

૧૦ શ્રી [illegible] કેવળી ચરિત્ર ભાષાંતર.

(શા. ચુનીલાલ સાંકળચંદ વિરમગામ નિવાસીની સહાયથી)

તૈયાર થાય છે.

૧૧ શ્રી સપ્તતિકા (છઠ્ઠો કર્મ ગ્રંથ) ની ભાષ્ય. ટીકા સુક્ત.

૧૨ શ્રી પ્રિયંકર ચરિત્ર ભાષાંતર (ઉપસર્ગહર સ્તોત્રના મહાત્મ્ય ઉપર)

૧૩ શ્રી કર્પૂરપ્રકર ગ્રંથ. મોટી ટીકા સુક્ત.

(શ્રી ઇડર નિવાસી મેતા. હીરાચંદ લક્ષ્મીચંદની સહાયથી)

૧૪ શ્રી ઉપદેશ પ્રાસાદ ગ્રંથ. મૂળ. (સ્થંભ ૧૩ થી ૨૪.)

૧૫ શ્રી ઉપમિતિ ભવ પ્રપંચા કથાનું ભાષાંતર. (૨૦ હજાર શ્લોકનું)

૧૬ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય ચરિત્ર. (ગુજરાતી ભાષામાં. સ્વતંત્ર લેખ)

૧૭ શ્રી પરિશિષ્ટ પર્વ ભાષાંતર.

૧૮ શ્રી હીર સૌભાગ્ય મહાકાવ્ય ભાષાંતર.

તૈયાર થતા ગ્રંથો પૈકી નંબર ૧૩ સિવાયના ગ્રંથો પોતા તરફથી બહાર પાડવાને જે ગૃહસ્થને અભિલાષા થાય તેમણે અમને લખી જણાવવું.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्री जैन धर्म प्रकाश.

तदिदं सन्मुनिवचनमाकर्ण्य ते हितज्ञतुल्या भद्रकभव्यमिथ्यादृष्टयो जीवा निश्चिन्वन्ति तेषां भगवतां सन्मुनीनां वत्सलतां, लक्षयन्ति परिज्ञानातिरेकं । ततो निवर्तयन्ति तदुपदेशनावाप्तशुभवासनाविशेषाः सन्तो धनविषयगृद्धिप्रतिबन्धं, पृच्छन्ति च विशेषतो मुनिजनं ते धर्ममार्गं, दर्शयन्ति शिष्यभावं, रञ्जयति गुरूनपि विनयादिगुणैः । ततः प्रसन्नहृदया गुरवस्तेभ्यो गृहस्थावस्थोचितं साधुदशायोग्यं च प्रतिपादयन्ति धर्ममार्गं, ग्राहयन्ति तदुपार्जनोपायं महायत्नेन । उपमितिभवप्रपंचा कथा.

" આ પ્રમાણે સન્મુનિનાં વચનને સાંભળીને હિતને જાણનારની જેવા તે ભદ્રિક અને ભવ્ય એવા મિથ્યાદષ્ટિ જીવો તે પૂજ્ય સન્મુનીશ્વરની વત્સલતાનો નિશ્ચય કરે છે, અને જ્ઞાનના અધિકપણાને જુએ છે; પછી તે ગુરૂના ઉપદેશથી વિશેષ પ્રકારની શુભ વાસના પ્રાપ્ત થવાથી ધનના વિષયવાળી લોભની આસક્તિનો ત્યાગ કરે છે, અને મુનિજનોને તેઓ વિશેષે કરીને ધર્મનો માર્ગ પૂછે છે, પોતાનો શિષ્યભાવ દેખાડે છે તથા ગુરૂજનોનું (માતપિતાદિકને) પણ વિનયાદિક ગુણોએ કરીને રંજન કરે છે. ત્યારપછી પ્રસન્ન હૃદયવાળા ગુરૂમહારાજ તેમને ગૃહસ્થાશ્રમને ઉચિત અને સાધુપણાને યોગ્ય એવો (બંને પ્રકારનો) ધર્મમાર્ગ બતાવે છે અને તે ધર્મને ઉપાર્જન કરવાનો ઉપાય બહુ પ્રયત્નથી ગ્રહણ કરાવે છે-અંગીકાર કરાવે છે. "

પુસ્તક ૩૧ મું. ફાલ્ગુન. સંવત ૧૯૭૨. વીર સંવત ૨૪૪૨. અંક ૧૨ મો.

मनोमंदिरमां पधारवा श्री वीरने विज्ञप्ति.

સોરઠની લયમાં.

નાથ ! મમ મન-મંદિરમાં [1]તમોહિનેશ પધારજોરે,
જગાવી ઝગમગતી ત્યાં જ્યોત પ્રભા વિસ્તારજોરે. નાથ૦
[2]ચાર ચોર ચતુરાઇ ચલાવે, છળી મને મહામૂર્ખ બનાવે;
એ સંકટ-સિંધુથી સદ્ય ઉગારજોરે. નાથ૦
કામ-કુભિગ્ર કુટિલતા ધારે, કુસુમ-બાણથી મુજને મારે,
કહું કરી પોકાર અરજ અવધારજોરે. નાથ૦
પ્રમાદ-ઠગ તો પાસે આવી, ગયો બધી મિલકત મુજ ચાવી;

૧ અજ્ઞાન-અંધકારને દૂર કરવા સૂર્ય સમાન. ૨ ચાર કષાય.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

શરણ-શરણ આપી તેને સંભાળજોરે. નાથ૦
નિકશાને વ્હાલી સેં કીધી, તેની આજ્ઞા માથે લીધી;
હા ! વિપરીત દશા મમ વીર ! વિહારજોરે. નાથ૦
બાહિર તોએ મનહર ભાસે, બાહ્યદ્રશ્યથી દિલ ઉલ્લાસે;
પણ અંતર-ભીષણતા એની વારજોરે નાથ૦
ત્રિશલાનંદન નયનાનંદન, દુરિત-નિકંદન શિવપુર-સ્યંદન;
કરૂણા-સાગર કિલ્બિષ કાપી તારજોરે. નાથ૦

રત્નસિંહ દુમરાકર.

आत्म उपदेश.

(બનઝારા.)

તજી માત તાત સુત નારી, આખર મરવું નિરધારી. ટેક.

ઉત્તમ કુળમાંહી આવી, આવરદા એળે ગુમાવી;
ગપસપમાં જીંદગી ગાળી, આખર૦ (૧)
નહિ નીજ ધર્મને જાણ્યો, નહિ ધર્મનો મર્મ પિછાણ્યો;
સદ્ગુરૂની શિક્ષા ન ધારી, આખર૦ (૨)
તું ફક્કડ થઇને માંચ્યો, ચાખડીએ ચઢી તું ચાલ્યો;
વિધવિધનાં વસ્ત્રો ધારી, આખર૦ (૩)
સેવામાં દાસ હજાર, કરે ખમાખમા ઉચ્ચાર;
શીરપર ચામરને ઢાળી, આખર૦ (૪)
તું સુતો સેજ પલંગ, મર્દન કરીને નીજ અંગ;
અરે મરણની બીક વિસારી, આખર૦ (૫)
નિત્ય નિયમ કર્યું નહિ કાંઇ, ધરી દેહ મનુષ્યનો ભાઇ;
અરે દશા થશે શી તારી, આખર૦ (૬)
આ કાયા તારી છે કાચી, તે વાત માનજે સાચી;
અણુધારી છે પડનારી, આખર૦ (૭)
તું માની રહ્યો બધું મારૂં, પણ કાંઇ નથી જીવ તારૂં;
વદું સત્ય વાત વિચારી, આખર૦ (૮)
માટે ચેત ચેત તું પ્રાણી, શીર ઉપર મરણ ભય જાણી;
જય જૈનધર્મ જયકારી, આખર૦ (૯)
જે ખોટી જગતની બાજી, જોઇ થવું કદી નહિ રાજી;
સુરઈંદુ કહે શીખ સારી, આખર૦ (૧૦)

કેશોદ (જુનાગઢ) અમીચંદ કરશનજી શેઠ.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

षड् आवश्यक विचार गर्भित स्तवन.

(મહોપાધ્યાય શ્રીમાનવિજયજી કૃત.)

(દોહરો.)

ચોવીશે જિનવર નમું, ચતુર ચેતન કાજ;
આવશ્યક જેહે ઉપદિશ્યા, તે શુણસ્યું જિનરાજ. ૧
આવશ્યક આરાધતાં, દિવસ પ્રત્યે દોય વાર;
દુરિત દોષ દૂરે ટળે, એ આતમ ઉપકાર. ૨
સામાયક ચઉવિસથ્થએ, વંદન પડિક્કમણેણ;
કાઉસ્સગ્ગ પચ્ચખ્ખાણ કર, આતમ નિર્મળ એણ. ૩
ઝેર જાય જેમ જાંગુલી–મંત્રતણે મહિમાય;
તેમ આવશ્યક આદર્યે, પાતક દૂર પલાય. ૪
ભાર તજી જેમ ભારવહી, હેલે હલુઓ થાય;
અતિચાર આલોવતાં, જન્મ દોષ તેમ જાય. ૫

ભાવાર્થ–૧–૨ ઉભય ટંક સામાયિકાદિ છ આવશ્યિકનું સેવન–આરાધન કરતાં દુરિત–પાપ દોષ દૂર થાય છે એ આત્માને ઉપકાર સમજવો. તીર્થંકર દેવોએ એ માર્ગ ઉપદેશેલો છે.

૩ જેથી આત્મા નિર્મળ થાય એવાં છ આવશ્યકનાં નામ આ ગાથામાં આપ્યાં છે. તેનુંજ વર્ણન આગળ ઢાળોમાં વિશેષ પ્રકારે કરેલ છે. તે સરહસ્ય સમજી આદરવા યોગ્ય છે.

૪ જેમ જાંગુલી મંત્રના પ્રભાવથી વિષધરનું વિષ જતું રહે છે–ઉતરી જાય છે તેમ ઉકત આવશ્યકોનું શ્રદ્ધા સહિત સેવન કરવાથી પાપકષ્મળ સઘળા દૂર થઇ જાય છે, અને આત્મા શુદ્ધ–નિર્મળ થાય છે. ઉપયોગ સહિત સઘળી કરણી લેખે થાય છે.

૫ જેમ ભારવહી (મજુર) માથા ઉપરનો ભાર ઉતારીને તરત હળવો થાય છે તેમ દિવસના, રાત્રીના, પાક્ષિક, ચાતુર્માસિક કે સાંવત્સરિક અતિચાર સદ્ગુરૂ સમીપે આલોચતાં, તેની નિંદા ગર્હા કરતાં, જે જન્મ મરણનો ભારે ભય માથે રહેલો છે તેમાંથી જીવ મુકત થઇ શકે છે એ ઓછો લાભ નથી, બલકે મહાન લાભ છે; માટે તેમાં વિશેષે આદર કરવો યુકત છે. ઇતિશમ્.

(સ. ક. વિ.)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सामायिक आवश्यक.

(ઢાળ–કપૂર હોયે અતિ ઉજળોરે—એ દેશી)

પહેલું સામાયિક કરોરે, આણી સમતા ભાવ;
રાગ દ્વેષ દૂરે કરોરે, આતમ એહ સ્વભાવરે,
પ્રાણી, સમતા છે ગુણગેહ, એતો અભિનવ અમૃત મેહરે;
પ્રાણી, સમતા છે ગુણગેહ. ૧
આપોઆપ વિચારીએરે, રમીએ આપ સ્વરૂપ;
મમતા જે પરભાવનીરે, વિષમો તે વિષ કુપરે. પ્રાણી૦ ૨
ભવ ભવ મેલી મૂકીયોરે, ધન કુટુંબ સંયોગ;
વાર અનંતી અનુભવ્યારે, સવિ સંયોગ વિયોગરે. પ્રાણી૦ ૩
શત્રુ મિત્ર જગ કો નહિરે, સુખ દુઃખ માયા જાળ;
જો જાગે ચિત્ત ચેતનારે, તો સવિ દુઃખ વિસરાળરે. પ્રાણી૦ ૪
સાવદ્ય યોગ સવિ પરિહરીરે, એ સામાયિક રૂપ;
હુવા એ પરિણામથીરે, સિદ્ધ અનંત અરૂપરે. પ્રાણી૦ ૫

ભાવાર્થ–૧. છ આવશ્યક પૈકી પ્રથમ આવશ્યક સમભાવને પોષવારૂપ સામાયિક સમતા લાવીને કરો અને રાગ દ્વેષને દૂર ટાળો ટાળવા પ્રયત્ન કરો. સમતા રસમાં ઝીલવું એ આત્માનો સહજ સ્વભાવ છે, સમતા એ ગુણનું ઘર છે, અને અપૂર્વ અમૃતની વૃષ્ટિરૂપ છે, તેથી શાન્તિને ઇચ્છનારા સહુ ભાઇ બ્હેનોએ તે અવશ્ય સેવવા યોગ્ય છે.

૨. આપોઆપ વિચાર કરી જોતાં દુર્ગતિદાયક ખોટી માયા મમતા તજી નિજ સ્વભાવમાંજ રમણ કરવું વ્યાજબી જણાશે. દેહ ગેહ ધન પ્રમુખ પરવસ્તુ ઉપરની મમતાથી કશું વળવાનું નથી.

૩. ધન કુટુંબાદિ સંયોગ અનેક વાર થયો છે અને તેનો વિયોગ પણ અનંતી વાર અનુભવ્યો છે, તેમ છતાં જીવ મોહ મૂઢ બની તેને અપૂર્વવત્ લેખેછે.

૪. પરમાર્થથી જોતાં જગતમાં શત્રુ અને મિત્ર કેવળ કલ્પનારૂપ છે, સુખ અને દુઃખ કેવળ ભ્રાન્તિરૂપ છે, જો ખરી જ્ઞાનદશા પ્રગટે તો સઘળું દુઃખ દૂર થતાં વાર નથી.

૫. સઘળો પાપવ્યાપાર મન વચન કાયાથી પરિહરવો અને અંતરદૃષ્ટિ થઇ નિજસ્વભાવમાં રમવું અને સહુ ઉપર સમાનભાવ રાખવો એ સામાયિકનું લક્ષણ સમજવું. એવા શુદ્ધ પરિણામથી અનંતા જીવો સિદ્ધિપદને પામ્યા છે. ઇતિશમ્. સુ. ક. વિ.

For Private And Personal Use Only

શુદ્ધ દેવ ગુરુ અને ધર્મની ઓળખાણ કરી, દૃઢ નિષ્ઠાથી તેમનો આશ્રય લેવા ઇચ્છનારા ભવ્યાત્માઓને બે બોલ.

રાગ દ્વેષ અને મોહાદિ સકળ દુષ્ટ વિકારોને સંપૂર્ણ રીતે જીતી લઈ, જેઓ સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી, સર્વ શક્તિ સંપન્ન થઇ, અનંત અને અખંડ શુદ્ધ સ્વાભાવિક આનંદ અનુભવી રહ્યા છે તે જિનેશ્વર દેવોજ જગતમાં સર્વોત્કૃષ્ટ દેવ છે. તેમના પવિત્ર દર્શન, વંદન, અને પૂજન કરનારા ભવ્યાત્માઓ પોતાનાં સઘળાં પાપ પખાળીને અંતે પરમાનંદ પામે છે. જિનેશ્વરોએ કથેલો શુદ્ધ સનાતન જૈનધર્મ સર્વથા માન્ય કરવા યોગ્ય છે. તેમનાં નિર્દોષ વચનો શાસ્ત્ર-સિદ્ધાન્તરૂપે સદા હિતકારકજ હોય છે. તે નિર્દોષ વચનોનું રહસ્ય જાણવા સદા ઉત્સુક રહેવું ઉચિત છે, કેમકે એ ઉત્તમ વચનો સંપૂર્ણ અનુભવગત હોવાથી અને નિષ્પક્ષપાતપણે કહેવાયેલાં હોવાથી સહેતુ અને યુક્તિથી ભરેલાં છે, જેથી સહૃદય હોય તે તેને સુખે સમજી શકે છે. શ્રીવીતરાગ પરમાત્માના પવિત્ર વચનોને અનુસરી ઉત્તમ આચાર વિચારને સ્વયં સેવનારા અને અન્ય ભવ્યાત્માઓને એવાજ ઉત્તમ આચાર વિચાર નિઃસ્પૃહભાવે સમજાવવા શ્રમ લેનારા અને એ રીતે સ્વપરને આ ભીષણ (ભયંકર) ભવસાગરથી તારનારા ઉત્તમ આચાર્ય ઉપાધ્યાય અને સાધુજનોનેજ આત્માર્થીજનોએ સદ્ગુરૂ લેખવા યોગ્ય છે. એવા ઉત્તમ સદ્ગુરૂઓની શુદ્ધ શ્રદ્ધા સહિત ભક્તિ કરનારા અને તેમની પવિત્ર આજ્ઞાને આધીન રહી ચાલનારા શિષ્યો સુખીજ થાય છે-જેઓ મોહ-પ્રમાદને તજી સ્વપર હિત કરવા ઉજમાળ થયા હોય તેઓ સાધુધર્મને સારી રીતે પાળી શકે છે. એવા ઉત્તમ સાધુજનોનું સદાય શરણ કરવું યોગ્ય છે. તેઓ નિઃસ્વાર્થ મિત્ર કે બંધુની પેરે બહુધા ઉપકારજ કરે છે. મનથી વચનથી અને કાયાથી નિઃસ્વાર્થપણે ઉપકાર કરી જેઓ જગતના જીવોનું ભલું કરે છે તેઓ ખરેખર સાધુપદવીને શોભાવે છે. પોતાના પવિત્ર આચરણથી ભવ્યાત્માઓ ઉપર તેઓ સારી છાપ પાડી શકે છે.

રાગ દ્વેષ અને મોહાદિ દોષોને દૂર કરી શુદ્ધ સ્ફટિક રત્ન સમાન ઉજ્વળ (નિષ્કષાય) આત્માનો ધર્મ પ્રકટ કરવા માટે જિનેશ્વર દેવ આપણને જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર સેવનરૂપ ઉત્તમ ઉપાય બતાવે છે, તે મુજબ વર્ત-વાથી આપણું શીઘ્ર શ્રેય થાય છે. દાન, શીલ, તપ અને ભાવ એ ચાર પ્રકારનો ધર્મ પણ જિનેશ્વર દેવોએ ભવ્ય જીવોના કલ્યાણાર્થે બતાવેલો છે, તેનું વિવેકથી સેવન કરનારા અંતે અવિચળ-મોક્ષસુખ મેળવી શકે છે. પછી તેઓ ત્યાં સદાય પરમ આનંદમાં નિમગ્ન રહે છે. તેમને જન્મ જરા મરણના ફેરા

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir
For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

દરવાજ પડતા નથી. પરંતુ એ શાશ્વત સુખના અર્થી જનોએ અત્યારે દેખાતાં ક્ષણિક સુખની ઉપેક્ષા કરવીજ જોઇએ. પાપી પ્રમાદના પાશમાં પડવું ન જ જોઇએ. પ્રમાદાચરણ સમાન કોઇ દુષ્ટ દુશ્મન નથી. પ્રમાદાચરણથી જીવો ચાર ગતિમાં રઝળ્યાજ કરે છે. જ્ઞાની (સર્વજ્ઞ દેવ) ના હિતવચનોનો અનાદર કરી સ્વચ્છંદપણે મોજમાં આવે તેમ માદક ખાનપાનનું સેવન કરવું, ઇન્દ્રિયોના વિષયસુખમાં રક્ત બની જવું, ક્રોધાદિ કષાયને વશ પડવું, આળસ કરવું, અને નકામી કુથલીઓ કરવામાં પોતાનો અમૂલ્ય વખત ગાળી નાંખવો તેને પ્રમાદાચરણ કહેવામાં આવે છે. અજ્ઞાન અને મિથ્યાત્વનું સેવન કરવું તે પણ પ્રમાદાચરણજ છે. સંક્ષેપમાં જેમાં પરમાર્થથી પોતાનું કે પરનું હિત સમાયલું ન હોય એવા અપ્રશસ્ત વિચાર, વાણી કે કરણીનો પ્રમાદાચરણમાંજ સમાસ થાય છે. કેમકે પ્રમાદવશ મન વચન કાયાને મોકળા મૂકવાથીજ હિંસાદિ અનેક દોષોવડે જીવ મલીન થઇ દુઃખી થયા કરે છે. તેથી સુખનાં અર્થી જનોએ પવિત્ર ધર્મની રક્ષા અને વૃદ્ધિ માટે સદાય સાવધાનપણે મન વચન કાયાને કાબુમાં રાખીને અહિંસાદિ સદ્ગુણોનું સેવન કરવું જોઇએ. તેના પ્રભાવથીજ સર્વ પ્રકારનું સુખ સહેજે આવી મળે છે. ઇતિશમ્. સુ. ક. વિ.

सद्‌बोध—चेती शकाय तो चेत.

૧. વિદ્યાભ્યાસીને મૂર્ખતા-જડતા રહેતી નથી, જાપ કરનાર–આત્માર્થીમાં પાપ પેસી શકતું નથી, મૌનવૃત્તિ ધારી રહેનારને કલહનો ભય રહેતો નથી અને અપ્રમાદી–સાવચેતી રાખનારને ભય નડતો નથી.

૨. હે જીવ ! ભોજન પ્રસંગે અને ભાષણ પ્રસંગે તું પ્રમાણ સાચવ, કેમકે અતિ આહાર-ભોજન અને અતિ માન–પ્રમાણ વગરનું ભાષણ પ્રાણનો વિનાશ કરે છે. માટેજ કહ્યું છે કે ‘ અલ્પ ખા અને ગમ ખા. ’ પરંતુ આવાં સૂક્ત વચનોનો આદર વિરલાજ કરે છે.

૩. મનજ મનુષ્યોને કર્મબંધનનું અને કર્મક્ષયનું પ્રબળ કારણ થાય છે. જુવો ! થોડાજ વખતમાં મનથીજ સંગ્રામ માંડતાં પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિએ સાતમી નરકયોગ્ય કર્મદળ સંચ્યાં અને થોડાજ વખતમાં એ બધાય કર્મ, મનના અધ્યવસાય સુધરતાંજ વિખેરી નાંખી કેવળજ્ઞાન પામ્યા. તેવીજ રીતે ભરત ચક્રવર્તી પણ આરીસાભુવનમાં નિજરૂપ નિહાળતાં અધ્યવસાયની વિશુદ્ધિ વડે ઘાતીકર્મનો ક્ષય કરી કેવળજ્ઞાન પામ્યા.

૪. અશન, વસન (વસ્ત્ર), સ્ત્રી અને સ્વજનાદિકને મારાં મારાં કરતાં

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

કરતાંજ કૃતાન્ત (કાળ) આવી જીવનો કોળીયો કરી જાય છે. ખોટી અને ક્ષણિક વસ્તુઓ ઉપર રાખેલી મમતા જીવને આ ભવ, પરભવ અને ભવોભવ દુ:ખદાયીજ થાય છે.

૫. જરા–વૃદ્ધ અવસ્થા આવી અને જુવાની ચાલી ગઇ, એમ સમજીને હે સુજ્ઞજનો પરમાર્થ સાધી લેવા સાવચેત બનો. આયુષ લગભગ પૂરૂં થવા આવ્યું છે. તેમ છતાં પ્રમાદ કરશો તો તમારે માટે કાળ કંઇ પ્રતીક્ષા––રાહ જોઇ રહેશે નહિ.

૬. સાંસારિક સુખનોજ રસિક જીવ પોતાનો જન્મ વ્યર્થ ગુમાવેછે. એ બાપડો જીવ ચિન્તામણિ રત્નને કાચના મૂલ્યે વેચી દે છે.

૭. મ્હારા ત્હારાનો ભેદભાવ ઓછાં–નબળાં મનવાળાને હોય છે. ઉદાર–વિશાળ દીલવાળાને તો આખી આલમ-દુનીઆ બધી કુટુંબરૂપજ હોય છે. સુ ક.વિ.

नरपति प्रमुखने हितबोध.

૧. જો પૃથ્વી પોતેજ ઉગેલાં ધાન્યને ખાઇ જાય, માતા પોતેજ પુત્રને હણી નાંખે, સમુદ્ર મર્યાદા મૂકી દે, પાવક–અગ્નિ ભૂમિને બાળી નાંખે, આકાશ જો લોકોનાં મસ્તક ઉપર તૂટી પડે અને અન્નજ ઝેર થઈ જાય તેમ જો રાજા પોતેજ અન્યાય અનીતિ આદરે તો પછી તેને કોણ રોકવાને સમર્થ થઇ શકે ? ન્યાય નીતિનો ઉત્તમ રીત્યા આદર કરી જે નરપતિઓ રામરાજાની પેરે સદાય પ્રજાના ચિત્તનું રંજન કરે છે–પ્રસન્ન રાખે છે તેઓજ ખરેખર સ્વકર્તવ્યનિષ્ઠ હોઈ સ્વસંજ્ઞાને સાર્થક કરે છે. બાકી જેઓ જાતે જૂલમ ગુજારી, અન્યાય આચરી પ્રજાને પીડે છે–પ્રજાનું રકત પીએ છે તેઓ તો સાક્ષાત્ યમરાજની જેવા જગતને ત્રાસરૂપ થાય છે.

૨. રામચંદ્ર જેવા ન્યાયમૂર્તિ રાજાઓના દેશમાં કાળે કાળે (જયારે જરૂર હોય ત્યારેજ) વર્ષાદ વર્ષે છે, ભૂમિમાં જોઇએ એવો કસ રહે છે તેથી મન માનતાં મોલ પાકે છે, તીડ કે ઉંદરોનો ઉત્પાત થતો નથી. એ સિવાય દુષ્ટ મારી મરકી પ્રમુખ વિકરાળ ઉપદ્રવો પણ થતા નથી. અતિવૃષ્ટિ કે અનાવૃષ્ટિ પ્રમુખ થતાં અટકે છે. પ્રજા બધી સુખે પોતાનો નિર્વાહ કરવાનાં સાધન સેવી શકે છે. તેમનું રક્ષણ પણ ભલી રીતે થઇ શકે છે. વિદ્યા–કળા અને સુખસંપત્તિમાં પ્રજા આગળ વધતી જાય છે. ફકત પ્રજાનું બળ એ રાજાનુંજ બળ લેખાય છે. પ્રજાનું અપમાન કોઈ રીતે કરવામાં આવતું નથી તેથી સઘળી પ્રજા પોતાના નાયક–નરપતિને પૂજ્યપિતાની જેમ જુએ છે. જેથી તેના સુખે સુખી

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અને તેના દુઃખે પોતાને પણ દુઃખી લેખે છે. પોતાના રાજાના વિરોધી–રાજા સંગાતે કશો સંબંધ રાખતી નથી અને મિત્ર—રાજા સંગાતે જોઇએ તેવો સંબંધ ધરાવે છે.

૩. જે પ્રથમાવસ્થામાં સારી રીતે વિદ્યા સંપાદન કરી લે છે, નાયક છતાં નમ્રતા ધારણ કરે છે, લક્ષ્મીવંત છતાં તેનો ગેરઉપયોગ નહિ કરતાં ન્યાય નીતિથી તેનો વધારો કરી પરમાર્થ ભરેલાં કાર્યમાં તેનો સદ્વ્યય કરેછે, કોઇ પણ પ્રકારનો (જાતિ કુળ–બળ–રૂપ–વિદ્યા–ઐશ્વર્ય–લાભ પ્રમુખનો) મદ કરતા નથી, તેવા રાજાઓ, પ્રધાનો, ન્યાયાધીશો, શ્રેષ્ઠીઓ અને યુવરાજાદિક અધિકારીઓ ખરેખર જગતમાં જશવાદ પામી સદ્ગત થાયછે. ઇતિશમ્. સુ.ક.વિ.

सदुपदेश—आपणी उन्नतिनां सत्साधन.

" सद्वंशवासो महिला सुशीला, सौभाग्यमंगे च रमाभिरामाः
सुता विनीता स्वजनो मनोज्ञः, पचेलिमा पुण्यतरोः फलालिः "

" ઉત્તમ વંશમાં વસવું, સુશીલ–સદાચરણી–પતિવ્રતા સ્ત્રીની પ્રાપ્તિ થવી, શરીરમાં મષતિલકાદિ ઉત્તમ લક્ષણો હોવારૂપ લાવણ્યાદિ ગુણો પ્રાપ્ત થવા, મન ગમતી લક્ષ્મી–સંપદા મળવી, વિનયવંત–આજ્ઞાકારી પુત્રોની પ્રાપ્તિ થવી, સારાં–સુશીલ સ્વજનો સાંપડવાં એ બધાં પુન્યવૃક્ષનાં પરિપકવ ફળ સમજવાં. " પુન્યશાળી જનોનેજ એ બધાં વાનાં પ્રાપ્ત થઇ શકે છે. બધાં વંશોમાં જિનેશ્વરોનો વંશ પ્રશંસવા યોગ્ય હોય છે. સઘળા કુળોમાં શ્રાવકનાં કુળો પ્રશંસવા યોગ્ય છે, સઘળી ગતિઓમાં સિદ્ધિ–ગતિ પ્રશંસવા યોગ્ય છે અને સઘળાં સુખોમાં જન્મ જરા મરણ રહિત મુક્તિસુખ પ્રશંસવા યોગ્ય છે.

બીજાં અનેક કુળો કરતાં શ્રાવક કુળની પ્રશંસા શાસ્ત્રકાર શામાટે કરે છે? ' જે કુળને વિષે પાણી સદાય ગળવામાં આવે છે અર્થાત્ અણગળ પાણી જેમાં વાપરવામાં આવતુંજ નથી, રસોઈ માટે છાણાં–ઈંધણાં પણ શોધીને (પુંજી પ્રમાર્જીને) જ વપરાય છે, અને અનાજ (ધાન્ય) જીવ રહિત હોય તેવુંજ જયણાથી દળાય છે. જે કુળમાં બોળ અથાણું ખાવામાં કે કરવામાં આવતુંજ નથી, કંદમૂળ પ્રમુખ અનંતકાય વાપરવામાં–ભક્ષણ કરવામાં આવતાં નથી, શુદ્ધ–નિર્દોષ જિનેશ્વર દેવ, નિગ્રંથ–મહાવ્રતધારી ગુરૂ અને શીલાદિ પવિત્ર ધર્મથી અલંકૃત સતા સતીઓની સેવા કરવામાં આવે છે, તેમજ જેમાં સમકિત મૂળ અહિંસાદિ ઉત્તમ વ્રત નિયમો ઉચ્ચરવામાં આવે છે, સામાયિકાદિક છ આવ-

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

શ્યક જેમાં જરૂર સેવવામાં આવે છે, રાત્રીભોજનનો ત્યાગ જેમાં કરવામાં આવે છે, અને પંચ પરમેષ્ઠી (નવકાર મહામંત્ર) નું સદા સ્મરણ કરવામાં આવે છે, યોગ્ય ક્ષેત્રમાં દ્રવ્ય વાવી પુન્યનો ભંડાર પણ ભરવામાં આવે છે, પરસ્ત્રી—વેશ્યાદિકનો સંગ—પ્રસંગ વારવામાં આવે છે, અને શંકાકંખાદિ દોષ રહિત શુદ્ધ સમક્તિ ધારવામાં આવે છે, સદ્ગુરૂ સમક્ષ આલોચના—નિંદારૂપ જળ વડે પોતાનાં પાપ પખાળવામાં આવે છે, અને ધન ધાન્યાદિક પરિગ્રહના પ્રમાણ વડે આત્માને લોભથકી નીવારવામાં આવે છે, અષ્ટમી ચતુર્દશી પ્રમુખ સઘળા પર્વોને વિષે પૌષધ અતિચાર રહિત પાળવામાં આવે છે, અને અભક્ષ્ય અનંતકાય સંબંધી નિયમો સદા સંભાળવામાં આવે છે, જેમાં ધર્મ—કર્મ સંબંધી પેદા થયેલા શુભ મનોરથો ફળીભૂત થાય છે—જો જીવનો પ્રબળ પુન્યનો ઉદય થયેલો હોય તોજ તેને આવા ઉત્તમ શ્રાવક કુળની પ્રાપ્તિ થઇ શકે છે, અને પૂર્વે જણાવેલી શરીર સૌભાગ્યાદિ સઘળી શુભ સામગ્રી સંપ્રાપ્ત થઈ શકે છે. ઉદાર દીલવાળી, સદાચારી, નિર્મળ શીલથી સુશોભિત, વિવેકી, વિનીત, ચતુર, સત્યવાદી, પાત્રદાન દેવામાં તત્પરતાવાળી, મીઠી—મધુર વાણી બોલવાવાળી, દેવગુરૂ ઉપર અત્યંત ભક્તિ રાગવાળી અને પુન્યકાર્યમાં સદાય ઉજમાળ, એવી સાક્ષાત્ લક્ષ્મી જેવી ભાગ્યશાળી સ્ત્રી પણ પૂર્વના પુન્યયોગેજ પ્રાપ્ત થઇ શકે છે. મનગમતી સ્ત્રી અને લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થયે છતે પણ અદ્ભુત ભાગ્યયોગે પુત્રની પ્રાપ્તિ થાય છે, અને જો તે પુત્ર નીતિવંત હોય છે તો સોનામાં સુગંધ જેવું થાય છે. સજ્જનતાવાળા, સૌભાગ્યશાળી, ધર્મરક્ત, વિવેકવંત, સદ્ગુણધારી, માતપિતાની ભક્તિ કરનારા અને શુદ્ધ દેવ ગુરૂ પ્રત્યે પ્રેમ—ભક્તિ ધરનારા સુપુત્રો ખરેખર સદ્ભાગ્યયોગે પ્રાપ્ત થઇ શકે છે. વળી નિજ નિરૂપમ પુન્યયોગેજ સારાં સ્વજન અથવા સજ્જન—સન્મિત્રની પ્રાપ્તિ થાય છે. સ્વચ્છ સ્વભાવવાળા, ધર્મકાર્યને વિષે ઉદાર દીલવાળા સજ્જનો મન, વચન અને કાયાવડે પરોપકાર કરે છે, પણ પરધર્મ ધરતા નથી. હાસ્યવડે પણ પરદોષને પ્રકાશતા નથી, પરંતુ પરગુણ—પરિમલ વડે પોતાના આત્માને વાસિત કરે છે. જેઓ પોતાના વંશને અજવાળે છે, ગુરૂનાં વચનને પાળે છે. તત્વને સમજે છે, અને અનીતિથી મનને નિવર્તાવે છે, સ્વચિત્તને નિર્મળ કરી જે પાત્રમાં દ્રવ્ય વ્યય કરે છે તે ચંદનની જેવા સંતાપને હરનારા સજ્જનો સદાય સેવવા—આદરવા—ઉપાસવા યોગ્ય છે. ઇતિશમ્.

સુ. ક. વિ.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ઘઉં અને ચણાનો સંવાદ.

વિચક્ષણ પુરુષો સિદ્ધાંતમાં સત્તર પ્રકારનાં ધાન્ય કહી ગયા છે, તે આ પ્રમાણે:—ચોખા, જવ, વ્રીહિ, કોદ્રવ, રાલ, તલ, મગ, અડદ, ચોળા, ચણા, તુવેર, મસૂર, કલથી, ઘઉં, નિષ્ફાવ, અલસી અને સણ—આ બધાં ધાન્યો જગતના જીવને જીવાડનાર હોવાથી પ્રશસ્તજ છે. કહ્યું છે કે:—“ પોતાના ઉત્પત્તિસ્થાનથી અલગ થવું, શીર્ષમર્દન થવા દેવું, પવનનો દાવ સહેવો, ફોતરાં રહિત થવું, કુળમાં મળવું, કોથળામાં બંધાવું, બજારમાં વેચાવું અને ઘંટીમાં દળાવું વિગેરે નાના પ્રકારનાં દુઃખ પરની પ્રીતિને માટે સહન કરતા હોવાથીજ ધાન્ય જગતમાં ધન્ય (માનનીય) ગણાય છે.”

આમ બધાં ધાન્યમાં સમાન ઉપયોગિતા હોવા છતાં એક ઋતુમાં ઉત્પન્ન થનાર અને અનેક કાર્યોમાં ઉપયોગી ઘઉં અને ચણા એક વખતે પરસ્પર અતિઅહંકારને ધારણ કરી વિવાદ કરવા લાગ્યા. ત્યાં પ્રથમ ગોધુમ બોલ્યા:—

“અરે ! ચણક ! સાંભળ, ડાહ્યા માણસો જો કે બધાં ધાન્યોને વખાણે છે તોપણ નામમાત્રથી કંઇ કાર્ય સિદ્ધ થતું નથી. કારણ કે:—‘ નીલોત્પલ, નકતમાલ અને તાલ—એમનાં નામ રમ્ય છે, છતાં જ્યારે તેમનું ખરૂં સ્વરૂપ જોવામાં આવે છે, ત્યારે તેમનાં ફળ કે પુષ્પની આશાને તિલાંજલિ આપવી પડે છે, અર્થાત્ નિરાશ થવું પડે છે.’ તેમજ—વિચક્ષણ જનો ગુણોનેજ વધારે પસંદ કરે છે. નામની સાથે તેઓ પ્રયોજન ધરાવતા નથી. તેને માટે એક દાખલો એવો બન્યો હતો કે—‘ કોઇ સ્ત્રી ભર્તારના ઠંઠણપાળ નામથી કંટાળી ચાલી જતી હતી, પણ પછીથી તેની મતિને ગતિ મળવાથી—નામથી સાર્થકતા ન હોવાના કારણ મળવાથી પાછી ઘરે આવતી રહી. ઘેર આવતાં તે નીચેની ગાથા વ્યક્ત સ્વરે બોલી —

“ અમર મરંતો મેં સુણ્યો, ભીખંતો ધનપાળ;
લાછ વેચંતી લાકડા, તેથી ભલો મારો ઠંઠણપાળ.”

માટે નામ અને ગુણ બંનેથી હુંજ વખાણવા લાયક છું, બીજાં ધાન્યો મારી બરોબરી શું કરી શકવાના હતા ? તેમાં પણ તું તો વળી વધારે ગુણરહિત છે. તેમજ વળી બીજા પૂરાવા પણ એ છે કે:—‘ આપણે બંને જો કે જગતમાં પ્રસિદ્ધ પામ્યા છીએ, તેથી હું એકાકી થવા માગતો નથી, છતાં પણ સાંભળ ! એક તો મારા શરીરનો ગૌર વર્ણ છે અને સ્ત્રીઓ મને ઘેર લાવીને ત્રણ ચાર ઘડી સુધી પલાળી રાખે છે અને પછી હું આર્દ્ર થાઉં છું ત્યારે તેઓ વિવાહાદિક મોટા ઓચ્છવોમાં (મારી પડસુદી કરીને) મારો ઉપયોગ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

કરે છે. માટે હે ચણક! તું મારી બરોબરીમાં આવી શકે તેમ છેજ નહિ.' વળી હે ચણક! હું વધારે શું કહું પણ–' ખાંડ, ગોળ વિગેરેની મધુરતા પણ મારે લીધેજ વધારે માનપાત્ર થાય છે, અને જો મારી અછત થાય છે તો હું રાજવંશી કુળ સિવાય અન્યત્ર નિવાસજ કરતો નથી. વળી હે ચણક! જો હું ન હોઉં, તો લોકો પુડલા, ઘુઘરા, મિષ્ટાન્ન, લાપસી, લાડવા અને માંડા— વિગેરે સારી સારી ચીજો શી રીતે બનાવીને આનંદ ઉડાવી શકે?"

આ પ્રમાણેનાં ઘઉંના આત્મશ્લાઘાનાં વચનો શ્રવણ કરી મનમાં રોષ લાવીને ચણકે કહ્યું–"હે ગોધૂમ! મિથ્યા ગુણની ગર્જના કરવાવાળી આ તારી વાણી (ગો) જ્યાંસુધી કાનમાં જાય છે, ત્યાંસુધી મોટા ઓચ્છવમાં પણ ધીમંત માણસોના મસ્તકમાં 'ધુમ' ભરાઈને રહે છે. એટલા માટેજ 'વાણી-રૂપ છે ધૂમ જેને' આ પ્રમાણેનું સમગ્ર વિચક્ષણ પુરૂષોમાં પ્રખ્યાત એવા ગુણાનુસારી (ગોધૂમ) નામને તું અત્યારે ધારણ કરે છે. માટે હે ગોધૂમ! મને હલકો પાડવાની તું શામાટે કોશીશ કરે છે? મારામાં કેવા અદ્ભુત ગુણો રહેલાં છે, તે તો તું સાંભળ:—અશ્વો જો મારો ખોરાક લે છે તોજ તેઓ અતિશય પુષ્ટ બને છે, શેઠ લોકો શાક માટે મારો ઉપયોગ કરે છે, માણસો મને ઇંદ્રનીલ અથવા નીલક કહીને કેટલેક ઠેકાણે બોલાવે છે, ભઠ્ઠીમાં ભુંજ-વાના વાસણમાં બીજાના ઉપયોગને માટે હું ઉદ્ભટ થઈને શું કૂદકા નથી મા-રતો? જો હું આર્દ્ર હોઉં તો રસવતીને વધારે સ્વાદિષ્ટ બનાવું છું અથવા તેને પચાવવામાં પણ મદદગાર થાઉં છું, પાણીમાં પલાળેલી મારી દાળ પારણા વખતે તપસ્વીઓના પિત્તનો નાશ કરે છે ને સોળવલા સોનાની સાથે હું તુલનામાં આવું છું. ગોળ, ઘી કે સાકરના મેલન વખતે મારૂં મેલન પણ ત્યાં હોયજ છે, મારા ગુણોનું યથાર્થ રીતે વર્ણન કરે તેજ કલાવંતમાં શ્લાઘ્ય છે. વળી મારા સ્વભાવને તું જાણતો નથી, હું જો કોપારૂણ થાઉં, તો રાજા-ઓને પણ વ્યથિત કરવા સમર્થ છું, માટે ચાલ આપણે શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા પાસે જઈએ, ને આપણો ઇનિસાફ કરાવીએ."

આ પ્રમાણે વાતચીત કરી બંને શ્રીકૃષ્ણ પાસે ગયા. તેમણે તેમને આવ-વાનું કારણ પુછ્યું, એટલે તે બંને પોતપોતાનાં ગુણોનું વર્ણન કરવા લાગ્યા. તેમની પ્રગટ રીતે અને પૂર્ણપણે આત્મશ્લાઘા સાંભળીને પાણિગ્રહણાદિ મોટા કાર્યોમાં ગોધૂમની તેવા પ્રકારની અગણ્ય ઉપયોગિતા હોવાથી ચણાની અવ-ગણના કરીને ગોવિંદ સ્પષ્ટતાથી બોલ્યા:—' સાંભળો, તમારા બંનેમાં ગે ધૂમજ અધિક ગુણવાન છે.' કૃષ્ણનો આવો ઇનસાફ સાંભળીને ' રાજકુળ બાળ કે છળ-થીજ ગ્રાહ્ય થઈ શકે છે, આવા પ્રકારનો નીતિમાર્ગ હોવાથી ચણક ભોજન

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

સમયે રસવતીની સાથે તેમના ઉદરમાં દાખલ થયો. ચતુર્ભુજ ખાલી કોઠે હોવાથી ચણકે તેમના જઠરમાં પેસીને વાત વધાર્યો. એટલા ઉપરથી 'હરિનું મંથન કરે તે હરિમંથક એટલે ચણક '—એવી રીતે નામમાલામાં પણ તેની પ્રસિદ્ધિ થઇ. પછી તે વાયુથી થતી પીડાએ બાગબગીચામાં પણ તેમને ક્યાંય ચેન પડ્યું નહિ. એટલે તેનું કારણ રસોયાને પૂછવાથી 'ચણકથીજ વાતપીડા થયી છે' એમ જાણીને 'નીચની સાથે પણ વિરોધ તો નજ કરવો' આ પ્રમાણેનો વિચાર કરી ભરી સભામાં યવનગુરૂની રીત સ્વીકારીને કૃષ્ણ સર્વ સભા સમક્ષ ચણકના વખાણ કરતાં આ પ્રમાણે બોલ્યાઃ—" ગોધૂમ તો ગલિતજ છે (દલ વિનાના છે), ગુણમાં ગરિષ્ઠ હોવા છતાં પણ 'સકળ સુખકારી ચણક તે તો ચણકજ છે." આ પ્રમાણે સાંભળીને 'રાજા કહે તે પૂર્વ દિશા' એ ન્યાયથી સભાસદોએ પણ તે વચન સ્વીકારીને માન્ય કરી લીધું.

ત્યારબાદ પોતાની પ્રશંસાને લીધે અહંકારથી ચણકનું શિર ઉંચું થઇ ગયું અને પ્રગટ થયેલ પરાભવથી ગોધૂમનું હૃદય ચીરાઇ ગયું. આવા પ્રકારની સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરીને તે બંને ભૂમંડલપર આવ્યા. જુઓ અદ્યાપિ પણ તેમની શિખા અને હૃદયફાટ આપણા જોવામાં આવે છે.

॥ इति गोधूमचणकयोः संवादः ॥

પાંચ ઇંદ્રિયોનો સંવાદ.

એકદા શરીરની સુપટુતા પામીને પરસ્પર વધતી જતી સ્પર્ધાથી ઉદ્ધત બનીને પાંચે ઇંદ્રિયો પરસ્પર આ પ્રમાણે વિવાદ કરવા લાગીઃ—પ્રથમ કર્ણેંદ્રિયે કહ્યુંઃ—" તમો સર્વમાં મારૂંજ અગ્રેસરપણું છે. કહ્યું છે કેઃ—માણસોના બહુશ્રુતપણામાં જે મુખ્ય કારણભૂત છે અને એક બીજાના તફાવતને જે સ્પષ્ટ કરી બતાવી દે છે, સર્વ ઇંદ્રિયો કરતાં જેના વિષય (શબ્દ) નો ઉપભોગ આદ્ય છે, જે કુંડળો ધારણ કરવાને પણ લાયક છે, સૈદ્ધાંતિકો કહે છે કે જે બાર યોજન સુધીથી પોતાનો વિષય ગ્રહણ કરી શકે છે, આવી ગુણવાન્ કર્ણેંદ્રિયના [illegible] પુરૂષો શામાટે મુક્તકંઠે વખાણ ન કરે? જે પોતાની પ્રેમવતી પ્રિયા અને પ્રિય બાળકનાં મીઠાં મીઠાં વચનો સાંભળવાને બહિર્મુખ છે એવા બધિર માણસનું જીવિત શા કામનું છે? તે જીવતો છતાં મૃત બરોબરજ છે."

આ પ્રમાણે કર્ણેંદ્રિયની આત્મશ્લાઘા સાંભળી બીજી ઇંદ્રિયો કહેવા લાગી—"હે કર્ણ! તું બરાબર ધ્યાન દઇને સાંભળ—તારૂં કહેવું કદાચ બંધબેસતું [illegible] છતાં પોતાની પ્રશંસા સ્વમુખથી કરવી એ લજ્જાસ્પદ છે અને તે એક

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

પ્રકારની અસત્યતા છે. તું આટલી બધી બડાઇ મારે છે, પણ તારામાં કેવા પ્રકારના દોષો રહેલા છે તેની તો તને ખબર પણ નથી. જો સાંભળઃ–તારામાં કુટિલતા તો પ્રત્યક્ષ રહેલીજ છે, બીજાને સંતાપ આપવામાં કોઈવાર તું મોટી બહાદૂર બની જાય છે, તારા અંતર્ભાગમાં મેલ તો ભરેલોજ રહે છે અને વળી તું છિદ્રધર છે–તારામાં પ્રત્યક્ષ છિદ્ર દેખાય છે. ”

આ રીતની ચર્ચા સાંભળી ચક્ષુ કહેવા લાગીઃ–“ જો પાંચે ઇંદ્રિયોની બરાબર બારીકાઈથી તપાસ કરો તો મારામાં શું લાયકાત નથી ? જુઓ સાંભળો–‘ જેના ઉપલા ભાગમાં મેઘના જેવી શ્યામ છત્ર સમાન અને ભ્રમર સમાન મનોહર એવી ભ્રકુટી શોભી રહી છે, એક લાખ યોજન કરતાં કાંઈક અધિક પ્રમાણવાળા ક્ષેત્રમાં રહેલ વસ્તુને જે જોઇ શકે છે, શરીરરૂપ મહેલના એક ગવાક્ષ સમાન જે શોભે છે અને વિકસ્વર કમળ વિગેરેની ઉપમા જેને સહજમાં આનંદ પૂર્વક અપાય છે, એવી ચક્ષુના વખાણ કોણ ન કરે ? ’ વળી ‘ શરીરના બીજા અવયવો શોભાને માટે ભલે અલંકારોને ધારણ કરે, પરંતુ સર્વાંગની શોભામાં પણ નેત્ર એ એક મંડનરૂપ છે. બહુશ્રુત એવા કર્ણનું સાંનિધ્ય હું કદી પણ મૂકતી નથી, તેમજ મારી ઉપર રહેલા ભ્રકુટીના વાળ કુટિલ થઇને વિશેષ વધતા નથી. ”

આ પ્રમાણે ચક્ષુની આત્મપ્રશંસા સાંભળીને બીજી ઇંદ્રિયો કહેવા લાગી–“હે ચક્ષુ ! તું સ્વમુખે પોતાની પ્રશંસા કર્યા કરે છે. પણ તારામાં પણ દોષ રહેલા છે, તે તો સાંભળ “ અંતરના ભાગમાં તો તું અશુભ એવી મલિનતાને ધારણ કરે છે, દ્રવ્ય સંબંધી કાર્યમાં વિઘ્ન લાવનાર એવી ચપલતા તારામાં રહેલી છે, હીન એવા કાયરપણાનો તું આશ્રય કરે છે, તારે આશરે આવેલ અંજનનો ત્યાગ કરીને તું દૂર રહેલ બીજી વસ્તુને જોવા જાય છે. (અંજનને દેખી શકતી નથી) માટે હે નેત્ર ! એવી તારામાં શી પ્રધાનતા છે ? કે જેથી લોકો તને માન્ય રાખે, વળી લોકમાં પણ તારૂં કાંઈ વિશેષ પ્રયોજન જોવામાં આવતું નથી. કહ્યું છે કેઃ–ઉરઃસ્થળનું ભૂષણ હાર છે, કાનનું કુંડલ છે, ચરણનું નુપૂર છે, અને મોટા ઉત્સવમાં પણ નેત્રનું ભૂષણ એક કાજળની સળીમાત્ર ગણાય છે. માટે આપ બડાઈ કરવી વૃથા છે. ”

આ સાંભળીને નાસિકા કહેવા લાગીઃ—“ એક મારા વિના તમારી આ બધી ચાતુરી ઝાંઝવાના જળ જેવી છે. સાંભળોઃ–માણસો એક નાક હોય તોજ પ્રતિષ્ઠા પામે છે, જે નિરંતર સરલતાને ધારણ કરે છે, અને મુખના મધ્યભાગમાં જે બિરાજમાન છે. ખરેખર મુખની શોભા એક નાસિકાજ છે. આવા ગુણો હોવા છતાં નાસિકા મહિમાને કેમ ન પામે ? બાહ્યાડંબરરહિત

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

નિર્મળ ગુણોજ જગતમાં વિજય પામે છે. શરીરના અવયવોમાં નાસિકા ભલે નિરલંકાર છે, છતાં તેમને રમાડવાની કળા તેનામાં છે."

આ પ્રમાણે સાંભળી અન્ય ઇંદ્રિયો કહેવા લાગીઃ-"હે નાસા ! પોતાના દોષ જોયા વિના માત્ર ગુણોને આગળ મૂકવા એ અનુચિત છે. તારા દુર્ગુણો પ્રસંગ સાંભળી લે, દુર્જનની માફક તું દ્વિમુખ છે, મૂર્ખની જેમ અંતઃકરણ શૂન્ય છે, પાતકીની જેમ શુભ કાર્યમાં વિઘ્ન લાવવા માટે છીંક ખાવા તું તૈયાર થાય છે, આવા દોષોને લીધે નાસિકા એક લેશમાત્ર પણ મહિમાને પાત્ર નથી."

આ હકીકત શ્રવણ કરી શરીરે કહ્યું-"શરીર એ બધી ઇંદ્રિયોનો આધાર છે, આત્માનું ભોગસ્થાન છે, અને સ્વર્ગાદિ પ્રાપ્ત કરવામાં તે મુખ્ય હેતુ છે, માટે તેની મુખ્યતા શા માટે નહિ ?"

આ સાંભળીને ચારે ઇંદ્રિયો તેને કહેવા લાગી કે-"શરીરને ઉપાડવા જઇએ તો ભાર જેવું લાગે છે, અને અંદર જોઇએ તો ક્ષાર જેવું લાગે છે. શયન, આસન અને વસ્ત્રાદિકથી નિરંતર તેનું પોષણ કરવામાં આવે છે છતાં તે કોઈનું થયું નથી અને થવાનું પણ નથી. એકસો આઠ વ્યાધિઓ જ્યાં ઘર કરીને રહેલી છે અને અપવિત્રતાનું તો એક સ્થાનરૂપ છે. કહ્યું છે કેઃ-'આ શરીર નવયૌવનથી ભલે ગર્વિષ્ઠ થાય, મિષ્ટાન્ન, પાન, શયન અને આસનાદિકથી તેની આગતા સ્વાગતા ભલે કરવામાં આવે, છતાં તે સંધ્યાભ્રરંગ જેવું વિનશ્વર છે અને આખર તે કલેવર થઈ પૃથ્વીપીઠપર પતિત થઈને આળોટે છે.' વળી અન્યત્ર કહ્યું છે કેઃ-'આ શરીરમાં એકસો સાત મર્મસ્થાન છે, એક સો આઠ વ્યાધિઓ છે અને એકસો સાઠ સંધિબંધ છે, માટે શરીરમાં એટલી બધી શી વિશેષતા છે ?' વળી કહ્યું છે કે-'તેનું અભ્યંગ કરવામાં આવે, વિલેપન કરવામાં આવે અને કરોડો ઘડા ભરી ભરીને તેને ન્હવરાવવામાં આવે, છતાં તે (અપવિત્ર શરીર) મદિરાના પાત્રની જેમ પવિત્ર થતુ નથી.' માટે એને આપણે મુખ્યતા શી રીતે આપી શકીએ ?"

આ પ્રમાણે કથન થયા પછી ચારે ઇંદ્રિયોએ કાંઈક મસલત કરીને કહ્યું કે-"રસના (જીભ) નવાંકુવરની જેમ કોમળતાને ધારણ કરે છે, બપોરીયાના કુસુમ જેવી તેનામાં રતાશ ચળકી રહી છે, વિદ્વાન્ જેમ કાવ્યના રસને કબૂલ કરે, તેમ તે બધા રસને માન્ય રાખે છે (સમજી શકે છે), બત્રીશ દાંતથી ચૂર્ણ થયેલ અન્નનેજ જે સતત આહાર કરે છે, બીજી સર્વ ઇંદ્રિયોનું તે પરિપોષણ કરે છે અને તેનું રક્ષણ કરવાને કિલ્લાનુંજ અધર શોભે છે, માટે આપણા સર્વની એ રસનાજ સ્વામિની થાઓ."

આ પ્રમાણે સર્વ ઇંદ્રિયોએ તેને મુખ્ય બનાવીને પછી આ રીતે તેઓ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

તેને શિખામણ આપવા લાગી:—“ હે રસના ! તું જગજ્જનથી દુર્જય છે, માટે અમોએ અત્યારે વિચાર કરીને તને અમારી સ્વામિની બનાવી છે, તો હવે વચન બોલવામાં, ભોજન કરવામાં અને યુક્તિ રચવામાં તારે સાવધાન રહેવું, કારણકે તારી ગફલત થશે, તો અમારે સર્વને નુકશાની વેઠવી પડશે. કહ્યું છે કે—

“ जिह्वे प्रमाण जानीहि, भोजने वचने तथा ।
अतिभुक्तमतीवोक्तं, प्राणीनां प्राणनाशनम् ” ॥ १ ॥

“ હે રસને ! ભોજન અને વચનનું પ્રમાણ તારે બરાબર સમજી લેવું. કારણકે અતિ ભક્ત અને અતિ પ્રોક્તથી અર્થાત્ અત્યંત ખાવાથી અને અત્યંત બોલવાથી પ્રાણીઓના પ્રાણનો નાશ થાય છે.” તેમજ વળી:—

“ हितं मितं प्रियं स्निग्धं, मधुरं परिणामि यत् ।
भोजनं वचनं चापि, भुक्तमुक्तं प्रशस्यते ” ॥ १ ॥

“ હિતકર, પરિમિત, પ્રેમાળ, કોમળ, મધુર અને ફળદાયક—એવું ભોજન અને વચન, જો ખાવામાં અને બોલવામાં આવે, તો તે પ્રશસ્ત લેખાય છે.” વળી એ સંબંધમાં અન્યત્ર કહ્યું છે કે:—

निर्दग्धो वह्निना वृक्षः कदाचिच्छाद्वलो भवेत् ।
प्राणी जिह्वाग्निना दग्धो, न पुनः स्नेहमंचति ” ॥ १ ॥

“ અગ્નિથી દગ્ધ થયેલ વૃક્ષ કદાચિત્ નવપલ્લવિત થાય, પણ રસનારૂપ અગ્નિથી (કુવચનથી) દગ્ધ થયેલ પ્રાણી પુનઃ સ્નેહયુક્ત થતો નથી; માટે “ પ્રયોજનવાળું, પરિમિત, હિતકર, સમુચિત, સાર, ગર્વરહિત, વિચારયુક્ત, સહેતુક, સારી નિપુણતાવાળું, દોષરહિત, કોમલ, સત્ય, દીનતાવર્જિત, સ્થિર, ઉદ્ધતાઇ રહિત, સારસહિત, મનોહર, સંબંધયુક્ત, મનને રૂચે તેવું— એવું મધુર વાક્ય ડાહ્યા માણસોને બોલવું સમુચિત છે.”

મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરનારા માણસો તો આ જગત્માં સંખ્યાબંધ છે, પણ પોતાના માનથી અતિશયયુક્ત એવા આચાર-ચારિત્રવાળા તો ગુણીજનોજ હોય છે. જુઓ ! નાસિકાદિક ચાર ઇંદ્રિયોની અપેક્ષાએ લોકમાં રસનાએ શું નાયકપણું નથી મેળવ્યું ? અર્થાત સર્વમાં તેનું સ્વામિત્વ સદોદિત છે.

इति पंचेंद्रियाणां संवादः ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ચંદરાજાના રાસઉપરથી નીકળતો સાર.

(અનુસંધાન પૃષ્ટ ૩૫૯ થી)

પ્રકરણ ૨૪ મું.

કારાગૃહમાંથી તેડાવેલા સિંહલરાજા વિગેરે રાજસભામાં આવ્યા એટલે તેના ઉપર કોપાયમાન થઇને મકરધ્વજ રાજા બોલ્યો કે–"અરે ! દુષ્ટો ! તમે આ શું કર્યું ? રે સિંહલરાજા ! તેં રાજપુત્ર થઇને આવું અપકૃત્ય કરી મારી સાથે શામાટે વૈર વસાવ્યું ? તેં સુતા સિંહને પોતાના વિનાશ માટે જગાડયો ! તારે તો હસવું થયું પણ તેમાં મારી પુત્રીના તો પ્રાણ જવાનો વખત આવ્યો ! તેં પ્રથમ મને ઠગ્યો એટલુંજ નહીં પણ પાછળથી મારી પુત્રી ઉપર અઘટતું કલંક મૂકતાં પણ ડર્યો નહીં. તારી ધીઠાશની શી વાત કરૂં ? આવું અકૃત્ય કરવાથી હું ધારૂં છું કે તારૂં આયુષ્ય અલ્પ રહ્યું છે, તું વધારે વખત જીવવાનોજ નથી. વળી તારી જેવા અધમનું અને તારા અધમ સલાહકારનું મુખ જોવું તે પણ યુક્ત નથી."

આ પ્રમાણે કહી તેનો અત્યંત તીરસ્કાર કરીને તરતજ વધ કરનારા પુરૂષોને બોલાવી રાજાએ પાંચે જણને વધ કરવા માટે તેને સોંપી દીધા. તેઓ તો પોતાના બચાવમાં એક અક્ષરનો પણ ઉચ્ચાર કરી શકયા નહીં. પરંતુ તે વખતે પરમ ઉપકારી ચંદરાજા ઉભા થયા અને બોલ્યા કે–" રાજન્ ! આ પાંચે આપણે શરણે આવેલા છે, તેના પ્રાણ લેવા તે આપને ઘટતા નથી. કારણકે 'ભુંડું કરનારનું ભુંડું કરવામાં આવે તો પછી ભુંડામાં ને રૂડામાં ફેર શો ?' વળી એને તો આપણા ઉપકારી ગણવા જોઇએ, કારણકે એના નિમિત્તે આપણો સંબંધ જોડાયો. તેમજ 'ગુણ ઉપર ગુણ કરનાર તો જગતમાં હોય છે, પરંતુ અવગુણ ઉપર ગુણ એજ ખરા સજ્જનનો આદર્શ છે.' વળી એને ઉગારવાથી જગતમાં આપના યશની ઘણી વૃદ્ધિ થશે અને કદી આપ એમ ધારતા હો કે 'આવા ગુન્હેગારને પોતાનો ગુન્હો સમજાવો જોઇએ' તો એને માથે ઘણું થયું છે, સમજશે તો આટલું ઓછું નથી. હવે પછી આવું અકૃત્ય એઓ નહીં કરે. વળી જયાં તમારી પુત્રીના કર્મનો દોષ ત્યાં એ તો માત્ર નિમિત્તભૂત છે. એ બીજું શું કરી શકે ? વળી એનો પુત્ર કુષ્ટી હોવાથી પણ એ દયાપાત્ર છે."

આ પ્રમાણે અસરકારક રીતે કહેવાથી ચંદરાજાનું વચન મકરધ્વજ રાજા લોપી શકયા નહીં. એટલે જાણે પુત્રીના દાયજામાં આપ્યા હોય તેમ તે પાંચેને બંધનથી મુક્ત કરાવી છોડી દીધા.

તે વખતે પોતાના પતિની પરીક્ષા દેખાડવા માટે પ્રેમલાલચ્છી સભામાં

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

આવી અને પોતાના પતિ-ચંદરાજાના પગ ધોઇને તે પાણી કુષ્ટી કનકધ્વજ ઉપર છાંટ્યું. એટલે તત્કાળ તેનો કુષ્ટ નાશ પામ્યો. દેવતાઓએ આકાશમાં ચંદરાજાનો જય બોલી તેની ઉપર પુષ્પવૃષ્ટિ કરી. કનકધ્વજ ચંદરાજાના પગમાં પડ્યો, સભાજનો સર્વ આશ્ચર્ય પામ્યા, અને સર્વત્ર ચંદરાજાનો યશ વિસ્તરી ગયો. પછી સિંહલનૃપનો સત્કાર કરીને તેને પોતાના દેશ તરફ વિદાય કર્યો.

હવે એકદા મધ્ય રાત્રીએ ચંદરાજાને જાગૃત થતાં ગુણાવળી સાંભરી આવી. તે મનમાં વિચારવા લાગ્યા કે–" અહો ! હું તો અહીં આનંદમાં દિવસ વ્યતીત કરૂં છું, પણ ગુણાવળીના દિવસો કેમ વ્યતીત થતા હશે ? મેં તેનાથી કુર્કટપણે છુટા પડતાં વચન આપ્યું છે કે જો હું મનુષ્યપણું પામીશ તો પ્રથમ જોગવાઇએ તરત તને મળીશ; તે વાત તો હું અહીં પ્રેમલાલચ્છીના પ્રેમમાં લીન થવાથી ભૂલી ગયો, પણ હવે તો કોઈ પ્રકારે સત્વર તેને મળું તોજ મારૂં વચન રહે. કેમકે જે શુદ્ધ અંતઃકરણથી ચહાતું હોય તેને ચહાવું એ જગતનો ધર્મ છે, માટે આ ઘટમાં પ્રાણ હોય ત્યાં સુધી મારે તેને ભૂલી જવી ઘટતી નથી." આ પ્રમાણે વિચારમાં ને વિચારમાં પ્રાતઃકાળ થયો, એટલે નિત્ય કર્મથી પરવારી એક લેખ લખીને સેવકને આપ્યો અને તેને આભાપુરી મોકલતાં આ પ્રમાણે કહ્યું કે– " આ કાગળ તું એકાંતે ગુણાવળીને આપજે, અને તારા આવ્યાની ખબર કોઇને પડવા દઇશ નહીં. કારણકે મારી અપરમાતા વીરમતી ઘણી આકળા સ્વભાવવાળી છે તેથી કાંઇ વિપરીત કરશે. તું ગુણાવળી પાસે જઇને તેને મારા તરફથી કુશળ પૂછજે અને કહેજે કે–તમે નિશ્ચિંત રહેજો. હવે થોડા દિવસમાં આપણે આનંદપૂર્વક એકઠા મળશું, આભાપુરીનું રાજ્ય આનંદથી કરશું અને દુર્જનો આંખો ચોળતા રહેશે. અહીં સૂર્યકુંડના પ્રભાવથી મને મનુષ્યપણું પ્રાપ્ત થયું છે, હું અહીં આનંદથી રહું છું, પણ તમને વારંવાર સંભારૂં છું. તમે સાસુની શિખામણે ચાલી રખે મને ભૂલી જતા નહીં. પરદેશના ગુલાબના ફુલ કરતાં પણ સ્વદેશનો કાંટો વહાલો લાગે છે. હવે અમારે તમારે મળવામાં કાંઇ આંટી રહી નથી. અમને અહીં પરમ આનંદ છે પરંતુ તમારાં અમૃતમય વચનો સાંભળવાની ઘણી હોંશ થાય છે. જે દિવસે તમને મળશું તે દિવસને લેખે ગણશું અને મનની સર્વ વાતો તે વખતે ખુલાસાથી કરશું. ટુંકા કાગળમાં કેટલું લખી શકાય તેથી વધારે લખ્યું નથી." આ પ્રમાણે સમજાવીને સેવકને આભાપુરી તરફ વિદાય કર્યો.

સેવક અનુક્રમે આભાપુરી પહોંચ્યો. નગરી જોઇને તે બહુજ ખુશી થયો. પછી પ્રચ્છન્ન રીતે મંત્રીને ઘરે ગયો અને તેના પરનો લેખ આપ્યો. મંત્રી તે વાંચીને બહુજ પ્રસન્ન થયો, તે ગુણાવળી પાસે તેને એકાંતે લઇ ગયો. તેણે ગુણાવળીને હાથોહાથ પત્ર આપ્યો. તે વાંચીને એટલી બધી હર્ષિત થઇ કે તેના

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અંગમાં આનંદ ન સમાવાથી નેત્રદ્વારા અશ્રુરૂપે બહાર નીકળ્યો. તેણે લેખને વધાવી લીધો અને હૃદય સાથે ચાંપ્યો. પછી સેવકે મોઢે કહેવરાવેલ સંદેશો કહી સંભળાવ્યો. તે સાંભળીને ઘણી રાજી થઈ. પછી તેણે આવેલા સેવકને કહ્યું કે " તું આ વાત કોઇ ઠેકાણે પ્રગટ કરીશ નહીં. અને જેમ આવ્યો તેમ ગુપચુપ ચાલ્યો જજે."

પછી આવેલ સેવકનું સન્માન કરી પત્ર લખી આપીને તેને તરતજ પાછો વિદાય કર્યો. પણ આભાપુરીમાં તો પુષ્પના સુગંધની જેમ વાત વિસ્તાર પામી ગઈ કે ' ચંદરાજા કુકડા મટીને મનુષ્ય થયા છે. ' લોકો સ્થાને સ્થાને તેજ વાત કરવા લાગ્યા અને હવે વહેલા ચંદરાજા પધારે એમ અંતઃકરણથી ઇચ્છવા લાગ્યા. આખી આભાપુરીમાં એક માણસ સિવાય સર્વના હૃદયમાં આનંદ આનંદ થઇ રહ્યો.

આ પ્રસંગને લગતો ચંદરાજાએ ગુણાવળી પર લખેલો અને ગુણાવળીએ ચંદરાજા પર લખેલો પત્ર મુનિ દીપવિજયજીએ કરેલો બહુ અસરકારક છે અને ખાસ વાંચવા લાયક છે તેથી તે અહીં મૂળરૂપેજ દાખલ કરેલ છે.

" चंदराजाए गुणावळीपर लखेल कागळ. "

સ્વસ્તિ શ્રી મરૂદેવીના જી, પુત્રને કરૂં રે પ્રણામ;
જેહથી મનવંછિત ફળ્યાંજી, ઉપગારી ગુણધામ.
ગુણવંતી રાણી ! વાંચજો લેખ ઉદાર. ૧
સ્વસ્તિ શ્રી આભાપુરે જી, સર્વે ઉપમા ધીર;
પટરાણી ગુણાવળી જી, સજ્જન ગુણે ગંભીર. ગુ૦ ૨
શ્રી વિમલાપુર નયરથી જી, લખિતં ચંદ નરિંદ;
હિત આશિરૂવાદ વાંચજો જી, મનમાં ધરીય આનંદ. ગુ૦ ૩
આહીં કુશળ ક્ષેમ છે જી, નાભીનંદન સુપસાય;
જગમાં જસ કીર્તિ ઘણી જી, સુર નર સેવે છે પાય. ગુ૦ ૪
તુમચા ખેમ કુશળતણાજી, કાગળ લખજો સદાય;
મળવું જે પરદેશમાં જી, તે તો કાગળથી રે થાય. ગુ૦ ૫
સમાચાર એક પ્રીછજો જી, મોહન ગુણ મણિમાળ;
ઇહાં તો સૂરજકુંડથી જી, પ્રગટી છે મંગળમાળ. ગુ૦ ૬

છપ્પય.

શ્રી પુંડરગિરિ ગત, નમી વિનમિ વિદ્યાધર,
દ્રાવિડ વારિખિલ્લ ભુપ, મહીપાલક નૃપ ખેચર;

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

થાવચ્ચા સૂરિરાજ, સૂરિ સેલગ સુદર્શન,
નારદ પંડવ પંચ, દેવકી ખટ સુત વંદન;
અનંત કોટિ શિવ પદ ભયે, તીર્થ ઇહ તારન તરન,
કવિરાજ દીપ વંદન કરે, સિદ્ધગિરિ અસરન સરન. ૧.

તેહની હર્ષ વધાઇનોજી, રાણી એ જાણજો લેખ;
જો મનમાં કાંઈ પ્રેમ હોય તો, હરખજો કાગળ દેખ. ગુ૦ ૭
તુમ સજ્જન ગુણ સાંભરેજી, ખિણખિણમાં સો વાર;
પણ તે દિન નવિ વીસરેજી, કણેરની કાંબ બે ચાર. ગુ૦ ૮
જાણી નહીં મુઝ પ્રીતડીજી, થઇ તું સાસુને આધીન;
તે વાતું સંભારતાંજી, મન પામ્યું છે રે દીન. ગુ૦ ૯
પણ શું તું કરે કામિનીજી, શું કહિયે તુજને નાર;
સ્ત્રી હોવે નહિં કોઇનીજી, એમ બોલે છે સંસાર. ગુ૦ ૧૦
સુતા વેચે કંથનેજી, હણે વાઘ ને ચોર;
બિહે બિલાડીની આંખથીજી, એહવી નારી નિઠોર. ગુ૦ ૧૧
ચાલે વાંકી દૃષ્ટિથીજી, મનમાંહિ નવ નવા સંચ;
એ લક્ષણ વ્યભિચારીનાંજી, પંડિત બોલે પ્રપંચ. ગુ૦ ૧૨
એક સમજાવે નયણથીજી, એક સમજાવે રે હાથ;
એ ચરિત્ર નારીતણાંજી, જાણે છે શ્રી જગનાથ. ગુ૦ ૧૩
આકાશે તારા ગણેજી, તોળે સાયર નીર;
પણ સ્ત્રીચરિત્ર ન કહિ શકેજી, સુરગુરૂ સરખો રે ધીર. ગુ૦ ૧૪
કપટી નિઃસ્નેહી કહીજી, વળી જૂઠી નારી સર્વ;
ઇંદ્ર ચંદ્રને ભોળવ્યાજી, આપણ કરીએ શ્યો ગર્વ. ગુ૦ ૧૫
નદી નીર ભુજબળ તરેજી, કહેવાયે છે અનાથ;
એક વિષયને કારણેજી, હણે કંથને નિજ હાથ. ગુ૦ ૧૬
ગામમાં બીહે શ્વાનથીજી, વનમાં ઝાલે છે વાઘ;
નાસે દોરડું દેખીનેજી, પકડે ફણિધર નાગ. ગુ૦ ૧૭
ભર્તૃહરિ રાજા વળીજી, વિક્રમ રાય મહા ભાગ;
તે સરખા નારી તણાજી, કહિએ ન પામ્યા તાગ. ગુ૦ ૧૮
તો રાણી તુજ શું કહુંજી, એ છે સંસારની રીત;
પણ હું એમ નવિ જાણતોજી, તુજને એહવી અવિનીત. ગુ૦ ૧૯
તુઝને ન ઘટે કામિનીજી, કરવો અંતર એમ;
માહરી પ્રીત ખરી હતીજી, તું પલટાણી કેમ. ગુ૦ ૨૦

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

મુઝથી છાની ગોઠડીજી, સાસુથી કરી જેહ;
જિમ વાવ્યાં તિમ તેં લણ્યાંજી, ફળ પામી તું એહ. ગુ૦ ૨૧
હું વ્હાલો નહિ તાહરેજી, વ્હાલી સાસુ છે એક;
તો વહુ ને સાસુ મળીજી, મોકળે મ્હાલજો છેક. ગુ૦ ૨૨
દોષ કિસ્યો તુઝ દીજિયેજી, જોતાં હયડે વિમાસ;
ભાવી ભાવ મિટે નહીંજી, લખિયા જે કર્મ તમાસ. ગુ૦ ૨૩
તુઝ અવગુણ સંભારતાંજી, મનમાં આવે છે રોષ;
પ્રીતિ દશા સંભારતાંજી, બહુ ઉપજે છે સંતોષ. ગુ૦ ૨૪
કાગળ થોડા ને હિત ઘણુંજી, મોસેં લખિયું ન જાય;
સાગરમાં પાણી ઘણુંજી, ગાગરમાં ન સમાય. ગુ૦ ૨૫
સમશ્યા—૧ ગહુંની પહેલાં નીપજેજી, પીલું તરૂવર પાસ;
પહેલે ચોથી માતરાજી, તે છે તુમારી પાસ. ગુ૦ ૨૬ ઉ૦ **જીવ.**
૨ દો નારી અતિ શામળીજી, પાણીમાંહે વસંત;
તે તુમ સજ્જન દેખવાજી, અલજો અતિશે ધરંત. ગુ૦૨૭. **આંખનીકીકી.**
૩ મઠમાંહે તાપસ વસેજી, વિચ દીજે જીકાર;
તુમ અમ એવી પ્રીતડીજી, જાણે છે કિરતાર. ગુ૦ ૨૮ ઉ૦ **મજીઠ.**
૪ સાત પાંચ ને તેરમાંજી, મેળવજો દોઇ ચાર;
તેની પાસે તમે વસ્યાંજી, સ્નેહ નહીંજ લગાર. ગુ૦ ૨૯
એ ચારે સમસ્યા તણોજી, કરજો અર્થ વિચાર;
પ્રીતિ દશા જિમ ઉલ્લસેજી, પ્રગટે હર્ષ અપાર. ગુ૦ ૩૦
કાગળ વાંચી એહનોજી, લખજો તુરત જણાય;
સાસુને ન જણાવશોજી, જો હોય ડહાપણ આપ. ગુ૦ ૩૧
વળી હલકારા મુખથકીજી, સહુ સુણજો અવદાત;
કાગળથી અધિકી ઘણીજી, કહેશે મુખથી એ વાત. ગુ૦ ૩૨
ઇણિપરે ચંદ નરેશરેજી, લખિઓ લેખ શ્રીકાર;
દીપવિજય કહે સાંભળોજી, આગળ વાત રસાળ. ગુ૦ ૩૩

" ગુણાવળી રાણીએ ઉત્તરનો લખેલો કાગળ. "

સ્વસ્તિશ્રી વિમલાપુરે, વીરસેન કુલચંદ રે;
રાજ રાજેશ્વર રાજિયા, સાહિબ ચંદ નરિંદ રે.
વાંચજો લેખ મુજ વાલહા. ૧
શ્રી આભાપુરી નયરથી, હુકમી દાસી સકામ રે;
લખિતં રાણી ગુણાવળી, પ્રીછજો મારી સલામં રે. વાં૦ ૨

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

સાહિબ પુણ્ય પસાયથી, ઈહાં છે કુશળ કલ્યાણ રે;
વાહાલાના ક્ષેમ કુશળતણા, કાગળ લખજો સુજાણ રે. વાં૦ ૩
સમાચાર એક પ્રીછજો, ક્ષત્રીવંશ વજીર રે;
મુઝ દાસીની ઉપરે, કૃપા કરી વડધીર રે. વાં૦ ૪
વાહલાએ લેખ જે મોકલ્યો, સેવક ગિરધર સાથે રે;
ક્ષેમે કુશળે આવિયો, પહોતો છે હાથોહાથ રે. વાં૦ ૬
વાહલાનો કાગળ દેખીને, ટળિયા દુઃખના વૃંદ રે;
પીઉને મળિયા જેટલો, ઉપજ્યો છે આનંદ રે. વાં૦ ૬
સૂરજકુંડની મહેરથી, સફળ થયો અવતાર રે;
તે સહુ કુશળ કલ્યાણના, આવ્યા છે સમાચાર રે. વાં૦ ૭
સોળ વરસના વિયોગનું, પ્રગટ્યું દુઃખ અપાર રે;
કાગળ વાંચતાં વાંચતાં, ચાલી છે આંસુની ધાર રે. વાં૦ ૮
જે વ્હાલાએ લેખમાં, લખિયા ઓળંભા જેહ રે;
મુઝ અવગુણ જોતાં થકાં, થોડા લખિયા છે એહ રે. વાં૦ ૯
સાહિબ લખવા જોગ છો, હું સાંભળવા જોગ રે;
જેહવા દેવ તેવી પાતરી, સાચી કહેવત લોગ રે. વાં૦ ૧૦
સમસ્યા ચાર લખી તુમે, તે સમજી છું સ્વામી રે;
મનમાં અર્થ વિચારતાં, હરખે છે આતમરામ રે. વાં૦ ૧૧
હું તો અવગુણની ભરી, અવગુણ ગાડાં લાખ રે;
જિમ કોઇ વાયુ જોગથી, બિગડી આંબા શાખ રે. વાં૦ ૧૨
મુઝ અવગુણ જોતાં થકાં, નાવે તમને મહેર રે;
પણ ગિરૂઆ ગંભીર છો, જેહવી સાગર લહેરરે. વાં૦ ૧૩
ગિરૂઆ સહેજે ગુણ કરે, કંત અકારણ જાણુ રે;
જળ સીંચી સરોવર ભરે, મેઘ ન માગે દાણ રે. વાં૦ ૧૪
પથ્થર મારે તેહને, ફળ આપે છે અંબ રે;
તિમ તુમ સરખા સાહિબા, ગિરૂઆ ગુણની લુંબ રે. વાં૦ ૧૫
કાપે ચંદન તેહને, આપે છે સુગંધ અપાર રે;
મુઝ અવગુણ નાણ્યા હિયે, ધન્ય ધન્ય તુમ અવતાર રે. વાં૦ ૧૬
મુઝ સરખી કોઇ પાપિણી, દિસે નહીં સંસાર રે;
માન્યું સાસુનું કહ્યું, છેતરીયો ભરતાર રે. વાં૦ ૧૭
મેં જાણ્યું નહિં એહવું, હું તો ભોળી નાર રે;
સાસુને કાને ચઢી, સમજી નહીં ય લગાર રે. વાં૦ ૧૮

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

મેં આગળથી લહી નહીં, સાસુ એહવી નાથ રે;
ખાવી ગાંઠની ખીચડી, જાવું ઘહેલાની સાથ રે. વાં૦ ૧૯
કાંઇક કાચા પુણ્યથી, સદ્બુદ્ધિ પણ પલટાય રે;
જિમ રાણીને ખોળનું, ખાધાનું મન થાય રે. વાં૦ ૨૦
કરી પ્રપંચ ઈણુ સાસુએ, ઘણો દેખાડ્યો રાગ રે;
પછે તો વાત વધી ગઈ, થયો પીંછનો કાગ રે. વાં૦ ૨૧
કિહાં આભા કિહાં વિમળાપુરી, જોયા જેહ તમાસ રે;
હાંસીથી ખાંસી થઇ, કરવા પડિઆ વિમાસ રે. વાં૦ ૨૨
પરણ્યાની સહુ વાતડી, મુજને કહી પ્રભાત રે;
જો તે ઠેકાણે દાટતી, તો એવડું નહિ થાત રે. વાં૦ ૨૩
મિંઢળની સહુ વાતડી, મેં કહી સાસુને કાન રે;
પછે તો ઝાલ્યું નવી રહ્યું, પ્રગટ્યું ત્રીજું તાન રે. વાં૦ ૨૪
માહરૂં કર્યું મુઝને નડ્યું, આડું ન આવ્યું કોય રે;
ચોરની માતા કોઠીમાં, મુખ ઘાલી જેમ રોય રે. વાં૦ ૨૫
પસ્તાવો શ્યો કરવો હવે, કહ્યું કાંહિં ન જાય રે;
પાણી પી ઘર પૂછતાં, લોકમાં હાંસી થાય રે. વાં૦ ૨૬
જે કાંઇ ભાવી ભાવમાં, જે વિધિ લખિયા લેખ રે;
તે સવિ ભોગવવા પડે, તિહાં નહીં મીન ને મેષ રે. વાં૦ ૨૭
સાસુના જાયા વિના, સોળ વરસ ગયાં જેહ રે;
મુઝ મનડાની વાતડી, જાણે કેવળી તેહ રે. વાં૦ ૨૮
પણ કુકૂટથી જે નર થયા, તેહ વિસ્તરશે વાત રે;
સાસુ સાંભળશે કદા, વળી કરશે ઉતપાત રે. વાં૦ ૨૯
તે માટે સાવધાનીથી, રહેજો ધરિય ઉલ્લાસ રે;
જેહવા તેહવા લોકમાં, કરશો નહિં વિશ્વાસ રે. વાં૦ ૩૦
સાસુને કહેવરાવજો, ઇહાં આવ્યાનો ભાવ રે;
પછે જેહવા પાસા પડે, તેહવા દેજો દાવ રે. વાં૦ ૩૧
મુઝ અવગુણની ગાંઠડી, નાખજો ખારે નીર રે;
નિજ દાસી કરી જાણજો, મુઝ નણદીના વીર રે; વાં૦ ૩૨
કાગળ લખજો ફરિ ફરિ, કૃપા કરી એક મન્ન રે;
વહેલાં દરિસણ આપજો, શરીરનાં કરજો જતન્ન રે. વાં૦ ૩૩
મુઝ બહેની વાહલી ઘણી, પ્રેમલાલચ્છી જેહ રે;
તેહને બહુ હેતે કરી, બોલાવજો ધરી નેહ રે. વાં૦ ૩૪

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

સમશ્યા–રાધાપતિકે કર વસે, પંચજ અક્ષર લેજો રે;
પ્રથમ અક્ષર દૂરે કરી, વધે તે મુજને દેજો રે. વાં૦ ૩૫. ઉ૦ **દરશન**.
જો હવે સુરજકુંડથી, વિઘન થયાં વિસરાળ રે;
તો સહુ પુણ્ય પસાયથી, ફળશે મંગળમાળ રે. વાં૦ ૩૬
ઇમ લખી લેખ ગુણાવળી, પ્રેષ્યો પ્રીતમ પાસ રે;
દીપવિજય કહે ચંદની, હવે સહુ ફળશે આશ રે. વાં૦ ૩૭

હવે આ હકીકત વીરમતીના જાણવામાં આવશે અને તે અનેક પ્રકારના તર્કવિતર્ક કરશે, જેને પરિણામે પુણ્યની પ્રબળતાથી ચંદરાજાને તે કાંઇપણ ઇજા કરી શકશે નહીં, પરંતુ પોતે પરાજય પામશે અને ચંદરાજા આભાપતિ થશે. આ હકીકત આપણે હવે પછીના પ્રકરણમાં વિગતવાર વાંચશું. હાલ તો આ પ્રકરણમાંથી જે સાર ગ્રહણ કરવા યોગ્ય છે તે આ નીચે પ્રદર્શિત કરવામાં આવે છે.

प्रकरण २४ मानो सार.

સિંહલરાજાને રાજસભામાં બોલાવી મકરધ્વજ રાજા જે વચનો કહે છે તે બધા તે મૌનપણે સાંભળી રહે છે, એક શબ્દ પણ બોલી શકતો નથી. તેનું કારણ પોતાનો ગુન્હો પોતે સમજી શકે છે તેજ છે. **ગુન્હો રાંક છે.** ખોટો બચાવ ખરી વખતે કરી શકાતોજ નથી. સામે ચંદરાજાને બેઠેલા જુએ એટલે પછી બચાવ શું કરે ? બીજે વખતે ખોટી રીતે બચાવ કરનારા પણ ખરે વખતે ગુન્હો કબુલ કરે છે અથવા મૌન થઈ જાય છે.

મકરધ્વજ રાજા શિક્ષા ફરમાવે છે ત્યારે પણ તેઓ કાંઇ બોલી શકતા નથી, પરંતુ **શ્રીપાળ** રાજાની જેવા એકાંત ઉપકારી **ચંદરાજા** કહ્યા વિના રહી શકતા નથી. તેઓ અનેક પ્રકારની યુક્તિ પ્રયુક્તિથી મકરધ્વજ રાજાને સમજાવે છે અને સિંહલરાજાનો સપરિવાર છુટકો કરાવે છે. સજ્જનોની આવીજ રીતિ હોય છે. તેઓ ઉપકારીનો બદલો તો પ્રાણુસાટે પણ વાળે છે, પરંતુ અપકારી ઉપર પણ ઉપકારજ કરનારા હોય છે. ચંદરાજા કહે છે કે 'જો ભુંડું કરનારનું આપણે પણ ભુંડું કરીએ તો ભુંડાને રૂડામાં ફેર શ્યો ?' આ વાક્ય ખાસ ધ્યાનમાં રાખવા લાયક છે. આવા સજ્જનો જગતમાં વીરલ હોય છે. ઘણા તો અધમ વૃત્તિના હોય છે કે જેઓ ઉપકારીનો પણ અપકાર કરે છે. ઉપકારીનો ઉપકાર કરનારા મધ્યમ કહેવાય છે. ઉત્તમ તો અપકારીનો પણ ઉપકાર કરે તેજ કહેવાય છે. આપણે એમાંની કઇ પંક્તિમાં છીએ તેનો વાંચકે વિચાર કરી લેવો.

ચંદરાજાએ સજ્જનતા બતાવ્યા પછી પ્રેમલાનો વારો આવે છે, તે પણ પોતાની સદ્વૃત્તિ બતાવી આપે છે. પોતાના નામમાત્ર સ્વામી કનકધ્વજનો કુષ્ટ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

દૂર કરી તેનાપર તે અનહદ ઉપકાર કરે છે. ચંદરાજાના સુશીળપણાનો અદ્દભુત ચમત્કાર અહીં પ્રગટ થાય છે. કનકધ્વજની તો તેથી જીંદગી સુધરી જાય છે. તે ચંદરાજાને પગે પડે છે. આવા ઉપકારી પુરૂષો જગતમાં બહુ વીરલજ જણાય છે, પછી સિંહલરાજા પરિવાર સાથે સ્વદેશ સીધાવે છે.

હવે ચંદરાજાને ગુણાવળીનું સ્મરણ થાય છે. ગુણાવળીએ જો કે એક વખત ભૂલ તો કરી, પણ પછી તેને માટે તેણે એટલો બધો પસ્તાવો કર્યો અને કુર્કટપણામાં ચંદરાજાની એટલી બધી ભક્તિ અને પરિપાલના કરી કે જે ચંદરાજા જીંદગી પર્યંત ભૂલે તેમ નથી. શિવમાળાને તે જ્યારે પાંજરૂં આપતી નહોતી તે વખતે ચંદરાજાએ વચન આપ્યું હતું કે 'હું જો મનુષ્ય થઇશ તો તરતજ તને મળીશ' આ વચન તેને યાદ આવે છે એટલે તે તેને મળવાને વધારે ઇંતેજાર થાય છે. અંતઃકરણ એ પરસ્પરની સાક્ષી આપનાર છે. એક જો શુદ્ધ અંતઃકરણથી ચાહે છે તો તે જેને ચાહે છે તે પણ જરૂર તેને ચાહ્યા સિવાય રહી શકતો નથી. આવો અદલ ન્યાય કુદરતી રીતેજ પ્રવર્તે છે. રાત્રિએ તેનું સ્મરણ થયા પછી તેનાજ વિચારમાં સવાર પડે છે. ચંદરાજા પહેલું કામ ગુણાવળીને ખબર આપવા માટે માણસ મોકલવાનુંજ કરે છે. હજુ પણ વીરમતીનો ભય તેના મનમાંથી દૂર થતો નથી. તેના ઘા હજી સાલ્યા કરે છે. તેથી માણસને તેનાથી અજાણ્યા રહેવાની ખાસ ભલામણ કરે છે. એ પત્ર લઈ જનાર સાથે જે સંદેશો કહેવરાવે છે તેમાં એક વાકય સ્વદેશભક્તિનું સૂચક છે. ચંદરાજા કહે છે કે '**–પરદેશના ગુલાબ કરતાં સ્વદેશના કાંટા વહાલા લાગે છે.**' આ ખરેખરી વાત છે. એનું નામ સ્વદેશાભિમાન છે. જેઓ પોતાની સ્વદેશભૂમિને ભૂલી જાય છે, તેઓ દેશદ્રોહી બને છે, તેઓજ ખરેખરા કૃતઘ્ની છે. ચંદરાજા સર્વ પ્રકારે ઉત્તમ હતા, તેથી આ પ્રકારની સ્વદેશભક્તિનો પણ તેના હૃદયમાં વાસ હતો.

માણસ આભાપુરી જાય છે. મંત્રીદ્વારા ગુણાવળીને મળે છે, અને તેને પત્ર આપીને તેમજ મુખેથી હકીકત કહીને અત્યંત પ્રસન્ન કરે છે. ગુણાવળી પણ વીરમતી સાસુથી બીહે છે, એટલે સેવકને તેનાથી અજાણ્યા રહેવાની ખાસ ભલામણ કરે છે, અને વધારે ચકચાર ન થાય તેટલા માટે તેને તરતજ પત્ર લખી આપીને વિદાય કરી દે છે. આ પ્રમાણે કર્યા છતાં પણ વાત છાની રહેતી નથી. '**વાયે ઉડી જાયે વાત**' એ વાકય પ્રમાણે આખી આભાપુરીમાં ચંદરાજા કુકડા મટીને મનુષ્ય થયાની વાત ફેલાઇ જાય છે. કસ્તુરીને ગમે તેટલી ઢાંકી રાખો છતાં પણ તેની સુગંધ બહાર પડયા વિના રહેતીજ નથી. લોકોની કલ્પનાજ અપૂર્વ કામ કરે છે, તેના હૃદયમાંજ એવા સંકલ્પ ઉદ્દભવે છે, અને તે

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

પરિણામે ઘણી વખત તો સાચાજ પડે છે.

આ પ્રસંગે **દીપકવિએ** બનાવેલા ચંદરાજા ને ગુણાવળીના કાગળો કે જે જુદા છપાયેલા છે પરંતુ પ્રસંગને બહુ અનુકૂળ છે તે આપવામાં આવ્યા છે. તેની અંદર ચંદરાએ ગુણાવળીને બહુ પ્રકારે ઓળંભા આપ્યા છે, પરંતુ સદ્ગુણી ગુણાવળીએ તે બધા માથે ચઢાવ્યા છે અને તે કરતાં પણ વધારે ઠગકાને પાત્ર પોતે છે એમ કબુલ કર્યું છે. આવી સદ્ગુણી સ્ત્રીઓ પણ જવલેજ દૃષ્ટિએ પડે છે. આ તો નામથી ને ગુણથી બંને પ્રકારે ગુણાવળી છે. તેનો પત્ર ખાસ વાંચવા લાયક છે. પતિ સાથે સ્ત્રીનું વર્તન કેવું જોઇએ તે તેમાં બહુ સારી રીતે સૂચવેલું છે.

આ પ્રકરણ અહીં સમાપ્ત કરવામાં આવ્યું છે. કારણકે આ પ્રકરણમાં એકલો હર્ષજ ભરેલો છે. તેની અંદર બધા હર્ષિત થનારાનુંજ વૃત્તાંત આવે છે. ચંદરાજા મનુષ્ય થયા તેમાં નાખુશ થાય તેવું માત્ર એકજ માણસ છે અને તે તેની અપર માતા વીરમતી છે. તેને કાને આ વાત ગયા સિવાય રહેવાની નથી અને તે સાંભળતાંજ તેના હૃદયમાં તેલ રેડાવાનું છે, તે અનેક પ્રકારના માઠા સંકલ્પ વિકલ્પ કરવાની છે. તેથી એ હકીહત હવે પછીના પ્રકરણ માટેજ બાકી રાખવામાં આવી છે. આ પ્રકરણમાંથી ખાસ સાર એજ ગ્રહણ કરવાનો છે કે–' સજ્જનો અપકારી ઉપર પણ અતુલ ઉપકાર કરે છે. ' પ્રિય વાંચનાર! તું પણ એવી સજ્જનતા મેળવવા તૈયાર થજે. આત્માને ઉચ્ચ કોટીમાં લઈ જવાનો એજ અમોઘ ઉપાય છે. એવી સજ્જનતાના શાસ્ત્રોમાં તો અનેક ઉદાહરણો મળી આવે છે, પરંતુ આ કનીષ્ટ કાળમાં તો એવા મનુષ્યનાં દર્શન પણ દુર્લભ છે. આશા છે કે આ હકીકત અમારા વાંચનારા બંધુઓ અને બહેનો પોતાના હૃદયમાં કોરી રાખી તેનું અનુકરણ કરવા યથાશક્તિ તત્પર થશે. આટલું કહીને આ પ્રકરણ સમાપ્ત કરવામાં આવે છે.

ભાઇ જમનાદાસ ડુંગરશીનું ખેદકારક મૃત્યુ.

ભાવનગર નિવાસી આ બંધુ માત્ર ૩૯ વર્ષ જેટલી લઘુ વયમાં આ ફાની દુનીઆ છોડીને પરલોક નિવાસી થયા છે. એમની ધાર્મિક વૃત્તિ સુંદર હતી, પ્રકૃતિ શાંત હતી, દિલ ઉદાર હતું, જાહેરમાં આવતા જતા હતા. અમારી સભાના લાઇફમેમ્બર હતા. તેઓ ગયા માહ વદિ ૬ ઠે ક્ષયરોગના ભયંકર વ્યાધિથી પંચત્વ પામ્યા છે. સંતતીમાં માત્ર એક પુત્રીનેજ મૂકી ગયા છે. અમે તેમના કુટુંબીઓને દિલાસો આપીએ છીએ અને તેમના આત્માને શાંતિ ઇચ્છીએ છીએ.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भक्तिने मिषे थती आशातनाओ.

આ બાબત બહુ વિચાર કરવા લાયક છે. ઉત્તમ અને ભવભીરૂ પ્રાણીઓ એનાથી ઘણુાજ ડરતા રહે છે. પરંતુ કાંઇક તો દિર્ઘ વિચાર નહીં કરવાથી, કાંઇક ઉપેક્ષા ભાવ રાખવાથી, કાંઇક બોધની મંદતાથી અને કાંઇક તેના વિચારને જાગૃત કરનારની ખામી હોવાથી ભક્તિ કરવાની ઇચ્છા છતાં પણ જિનપૂજાદિ ધર્મક્રિયા કરતાં પ્રાણી જિનેશ્વરની આજ્ઞાભંગ રૂપ તેમજ અન્ય પ્રકારની આશાતનાઓ કરે છે. તે આ નીચે યથામતિ બતાવવામાં આવી છે. બુદ્ધિમાનો તેની ઉપર વિચાર ચલાવી જેટલી હકીકત યોગ્ય લાગે તેટલીનો સત્વર સ્વીકાર કરશે એવી આશા છે.

૧. પ્રથમ તો શ્રાવકને સ્નાન દરરોજ કરવાનું માત્ર જિનપૂજા નિમિત્તેજ કહેલું છે. તે સિવાય દરરોજ સ્નાનનો નિષેધ છે. જિનપૂજા નિમિત્તે ન્હાવું તે પણ પરિમિત (માપેલા) જળથી અને જ્યાં અન્ય લીલફુલની કે ત્રસ જીવોની વિરાધના ન થાય તેવી રીતે જયણાથી ન્હાવું જોઇએ, તેને બદલે એવી રીતે એવે ઠેકાણે ખ્હોળે ભાગે મુંબઇ જેવા મોટા શહેરમાં તેમજ અન્યત્ર પણ ન્હાવામાં આવે છે કે જ્યાં જયણા બીલકુલ પળાતી નથી, પાણીનું પરિમાણ રાખવામાં આવતું નથી અને અનંતા અનંતકાય જીવો (લીલ ફુલ)ની વિરાધના થાય છે, તેમજ ત્રસ જીવોની પણ વિરાધના થાય છે; આમ થવાથી જિનેશ્વરની આજ્ઞાનો પ્રારંભમાંજ ભંગ થાય છે. તે એક પ્રકારની આશાતનાજ છે.

૨. ન્હાઇને પછી પહેરવાની ધાબળી અને ત્યાર પછી પહેરવાનાં લુગડાં એવાં મેલાં, કે ગંદાં અને ગંધાતા તેમજ ફાટેલાં પણ હોય છે કે જેને માટે સારી સ્થિતિવાળાએ તદ્દન શરમાવા જેવું છે. એક વર્ષે પણ એક જોડ લુગડાં જોતાં નથી, તેટલાં જો પોતે રાખે તો સામાન્ય સ્થિતિવાળાને પણ બાધ આવે તેવું નથી, છતાં માત્ર કોઇકજ રાખે છે, જે રાખે છે તેપણ સ્વચ્છ રાખવાની ચિવટ ધરાવતા નથી, એથી શરીરને નુકશાન થાય છે, એટલુંજ નહીં પણ પરમાત્માનો અનાદર દેખાય છે અને તેની ભકિતમાં ખામી દેખાય છે. આ આશાતનાજ છે.

૩. જિનેશ્વરની દ્રવ્યપૂજાના પ્રારંભમાં જળપૂજા કરવામાં આવે છે. તે બે ઘડી લગભગ દિવસ ચઢ્યો હોય, સૂર્યનો પ્રકાશ આવતો હોય, જીવ જંતુ રાત્રિના ભરાયલા આઘાપાછા થઇ ગયા હોય, છતાં જે રહેલા હોય તે જોઇ શકાય તેમ હોય અથવા તેનું મોરપીંછીવડે નિવારણ થઇ શકે તેમ હોય ત્યારે તો જળપૂજા કરવી યોગ્ય છે. પરંતુ કેટલેક સ્થાનકે અને કેટલીક વખતે એટલી બધી વહેલી અને પૂર્વોક્ત પ્રકારની જયણા જાળવ્યા સિવાય જળપૂજા (પ્રક્ષાલન) કરવામાં આવે છે કે જેમાં જીવદયા જળવાતી નથી અને તીર્થંકરની આજ્ઞાનો ભંગ થાય

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

છે, આ પણ એક પ્રકારની આશાતનાજ છે. અષ્ટ પ્રકારી પૂજા કરવાનો મુખ્ય કાળજ બીજો પ્રહર કહેલો છે તે ખાસ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે.

૪. જિનબિંબની પખાળ કરવામાં ગતદિવસનું કેશર પુષ્પાદિક હોય તે દૂર કરવાનો પ્રથમ હેતુ છે. તેમાં પુષ્પો કે જે સુવાસિત હોવાથી તેમાં અનેક ત્રસ જીવોની સ્થિતિ હોવાનો સંભવ છે તેને પ્રથમથી લઈને દૂર ન નાખતાં તેને જળની અંદરજ મૂકી દેવામાં આવે છે કે જેથી તેની અંદર રહેલા ત્રસ-જીવોનો વિનાશ થાય છે. પ્રથમ કે પછી કોઇપણ વખતે એક પણ ફુલ ન્હવણના જળમાં પડવુંજ ન જોઇએ. આ વાત ખાસ ધ્યાનમાં રાખવાની છે.

૫. જિનબિંબ ઉપરના આગલા દિવસના કેશરને **વાસીકેશર** કહેવામાં આવે છે. તે દૂર કરવા માટે લુગડાંનાં ભીનાં પોતાંથી કામ લેવાની જરૂર છે. તેને બદલે **વાળાકુંચી**થી એવી રીતે પખાળ કરવામાં આવે છે કે જાણે સોની દાગીના ધોતો હોય. આમાં પણ સોનીની દાગીના ધોવાની વાળાકુંચી તો વાળની હોવાથી સુકોમળ હોય છે અને આ વાળાકુંચીઓ તો સુગંધી વા-ળાની હોવાથી અતિ કર્કશ હોય છે. તેમાં કોઇ પ્રકારનો હજુ સુધી સુધારો થયોજ નથી. એવી વાળાકુંચીવડે પ્રભુના આખા શરીરને ઘસડવું એ એક પ્રકા-રની મહાન્ આશાતના છે. તેથી બનતા સુધી બીલકુલ વાળાકુંચી ન વાપરવી. કદાપિ જિનબિંબના કોઈ અંગમાં ખાડા પડેલા હોય અને કેશર ભરાઈ રહેતું હોય તો ત્યાંજ માત્ર પોચા હાથે વાળાકુંચીનો સહજ માત્ર ઉપયોગ કરવો જોઇએ. વાળાકુંચીનો સતત્ ને સળંગ ઉપયોગ કરવાથી કેટલો ઘસારો જિનબિંબને લાગે છે તે તેમના શરીરના અમુક સ્થળો, પલાંઠી ઉપરના લેખો તેમજ ધાતુના બિં-બના મુખ નાસિકાદિ અને સિદ્ધચક્રના અંગોપાંગાદિ જોવાથી પ્રત્યક્ષ જણાઈ આવે તેમ છે. વાળાકુંચી બીલકુલ વાપરવામાં ન આવે અને કદી ખુણે ખોચરે કોઈ જ-ગ્યાએ કેશર ભરાઈ રહે તો તેથી એવી આશાતના નથી થતી કે જેવી આશાતના વાળાકુંચીવડે કરવામાં આવે છે. વળી કેશર કરતાં વધારે કાળજી તો પાણી ન ભરાઈ રહે તેને માટે રાખવાની છે કે જેથી લીલ ફુલ થવાનો ને મેલ બાઝી જવાનો સંભવ છે. ત્યાં તો અંગલુહણા કરતાં એટલી ઉતાવળ કરવામાં આવે છે કે ખુણાખોચરાની સંભાળ પણ લેવામાં આવતી નથી અને દ્રષ્ટિનો ઉપયોગ પણ કરવામાં આવતો નથી. તેથી તેનો ઉપયોગ વધારે કરવો અને વાળાકુંચીનો ઉપયોગ બહુજ અલ્પ–કવચિતજ કરવો. જેઓ આ બાબતની ઉપેક્ષા કરે છે તેઓ ગોઠી લોકોથી થતી આશાતનાના ભાગીદાર છે એ વાત ભૂલી જવી નહીં. આ બાબતની વધારે ખાત્રી કરવી હોય તો એક વખત એવી વાળા-કુંચીનો પોતાના શરીર ઉપર આખે શરીરે ઉપયોગ કરાવી જોવો, જેથી આ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

હકીકતની ખાત્રી થશે અને વાળાકુંચી ઉપગરણ કરતાં અધિકરણની ગરજ વધારે સારી શકે છે એ વાત સમજવામાં આવશે.

૬ પખાળ કરી રહ્યા પછી અંગલુહણા કરવામાં આવે છે તે કેટલેક સ્થાનકે તો ઉત્તમ, સ્વચ્છ, સુંહાળા, ઉજ્વળ રાખવામાં આવે છે, પરંતુ કેટલાક ગામો ને શહેરોમાં તો ફાટેલાં, મેલાં, ખરસટ અને ઘણાજ ટુંકા (નાના) રાખવામાં આવે છે કે જે પ્રભુની ભક્તિને બદલે આશાતનાની ગરજ સારે છે. દરેક સારી સ્થિતિવાળા બંધુઓ પોતે વાપરે તેવા ઉજ્વળ વસ્ત્રમાંથી દરવર્ષે એ અંગલુહણા દેરાસરે મૂકતા હોય તો આવો વખત ન આવે, તેમજ દેરાસરના વહીવટ કરનારાઓ એ બાબતમાં સારાં વસ્ત્ર લાવવાની ઉદારતા વાપરે, અમૂક માસે જરૂર બદલાવે અને દરરોજ ધોઇને બરાબર સ્વચ્છ કરવામાં આવે છે કે નહીં તેની સંભાળ રાખે તો આ અવિવેક અથવા અનાદરરૂપ આશાતના થાય નહિ. બની શકે ત્યાં સુધી તો ઉંચા મલમલનાજ અંગલુહણા જોઇએ. તેમાં પ્રથમ કરવા માટે કદી જગન્નાથીના કે તેવાં બીજાં સારાં રાખવામાં આવે તો અડચણ નથી.

૭ અંગલુહણા કરી રહ્યા પછી ચંદન પૂજા કરવામાં આવે છે. તેમાં કેશર ચાળીશ રૂપીએ રતલ વાપરવામાં આવે છે, અને ચંદન–સુખડ કે જેની ખાસ પૂજા છે તે તદન હલકી–સુંગધ વિનાની સામાન્ય કાષ્ટ જેવીજ વાપરવામાં આવે છે. આ બાબત ખાસ ધ્યાન ખેંચવામાં આવે છે. સુખડ જેમ બને તેમ ઉંચી કિંમતની મંગાવવી અને તેથી ખર્ચમાં વધારો થતો હોય તો તેટલો ખર્ચ કેશર ખાતે કમી કરવો. બહુ લાલ કેશર ચઢાવવું તે તો બીજી રીતે પણ ઠીક નથી. કારણકે ઘણા બિંબોને તેથી ડાઘા પડી જાય છે અથવા છીદ્ર કે ખાડા પડી જાય છે. અત્તર વાપરવાના સંબંધમાં પણ આ હકીકત ધ્યાનમાં રાખવાની છે. જે બિંબને તે અનુકૂળ આવતું ન હોય ત્યાં બીલકુલ વાપરવાની જરૂર નથી.

૮. હવે પુષ્પ પૂજાનો વારો આવે છે. પુષ્પ બે પ્રકારે ચડાવવામાં આવે છે. છુટાં અને હાર. પુષ્પ પ્રથમ તો સુગંધી, પાંદડી ખર્યા વિનાના, અને સુશોભિત હોવા જોઇએ અને તે યોગ્ય રીતે લાવેલા હોવા જોઇએ. જેઓ અડચણના (ઋતુના) દિવસો પણ પાળતી ન હોય તેવી માળણ કે અન્ય સ્ત્રીઓ લાવે તે તો તદન ચઢાવવાનેજ લાયક નથી. તે સિવાય પુરૂષ પણ વિવેક પૂર્વક લાવ્યો હોય તે ફુલો લેવા. દરેક ફુલ દ્રષ્ટિએ જોવું, ખંખેરવું અને પછી તેને આનંદ ઉપજે તેટલું અલ્પ જળ ફુવારાની જેમ તેનાપર છાંટવું. પુષ્પને સતત્ ધોવાની જરૂરજ નથી. તેથી તેની વિરાધના થાય છે એટલુંજ નહીં પણ તેની અંદર ભરાઇ રહેલા આપણી દ્રષ્ટિએ નહીં પડેલા અને ખંખેરવાથી નહી ખરી પડેલા ત્રસ જીવોની પણ વિરાધના થાય છે. વળી તે જાતેજ પવિત્ર છે. તેને પાણીવડે પવિત્ર કરવાની જરૂર નથી.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

આવાં છુટાં પુષ્પો વિવેક પૂર્વક-શોભનિક લાગે તેવી રીતે જિનબિંબ ઉપર ચઢાવવા જોઇએ. તેની અંદર જે અવિવેક કરવામાં આવે તે આશાતના છે. પુષ્પના હારના સંબંધમાં તો ખાસ વિચારવાનું છે. પુષ્પને સોયવડે વીંધીને બનાવેલા હાર તો બીલકુલ ચઢાવવા લાયક નથી. તેમાં તો પ્રત્યક્ષ આશાતના છે. જિનાજ્ઞાનો ભંગ છે, જીવોની વિરાધના છે, અને દયાળુ ગણાતા શ્રાવક ભાઇઓને ન છાજે તેવી પ્રવૃત્તિ છે. ભોળા ભકિતવાન્ ઘણા ભાઇઓના હૃદયમાં આ વાત હજુ બરાબર ઉતરતી નથી અને સિદ્ધાચળાદિ તીર્થે આ વાત હદ ઉપરાંત વધારી દીધી છે, પરંતુ તે તદન અયોગ્ય છે, શ્રાદ્ધવિધિ વિગેરે અનેક ગ્રથોમાં પુષ્પ ચાર પ્રકારે ચઢાવવાના કહ્યા છે. તેમાં પ્રત્યક્ષ રીતે ફુલ ગુંથીને હાર બનાવવાનું કહેલું છે, આ બાબત જેટલા આધારમાં જાણવા ઇચ્છા હોય તેટલા બતાવી શકાય તેમ છે, પરંતુ આ ભકિતના નામે થતી આશાતના તો તદન અટકાવવાની આવશ્યકતા છે. આશા છે કે સુજ્ઞ જૈન બંધુઓ આ હકીકતપર ખાસ લક્ષ આપશે અને તે સત્વર દૂર રહેશે.

૯ પુષ્પ પૂજા પછી ધુપ, દીપ પૂજા કરવામાં આવે છે. આ અગ્રપૂજા કહેવાય છે. અગ્રપૂજાઓ વાસ્તવિક રીતે ગર્ભગૃહ (ગભારા) ની બહારથીજ કરવા યોગ્ય છે, છતાં તે ગભારાની અંદર રહીને કરવામાં આવે છે, એટલુંજ નહીં પણ ધુપ તો પ્રભુના મુખ સુધી લઈ જવામાં આવે છે. અજ્ઞાન પૂજા કરનારાઓ અગરવાટનો કટકો ધુપધાણામાં મૂકયા સિવાય ઉંબાડીઆની જેમ હાથમાં લઇને પ્રભુના મુખ સુધી લઈ જાય છે, અને તેની રાખ તેમજ તણખા પ્રભુના શરીરપર પડે છે. આ અજ્ઞાનતા દૂર કરવાની ખાસ આવશ્યકતા છે. તેમાં ભક્તિ કરતાં આશાતના થાય છે. દેરાસરની ભીંત ઉપર કોલસાવડે પોતાનું નામ લખનારા અજ્ઞાન માણસો જેટલું નુકશાન કરે છે તેટલું બલકે તેથી વધારે પડતું નુકશાન ગભારાના તમામ ભાગને અંદર ધુપ દીપ કરવાવડે શ્યામ કરી મૂકીને તેવા અજ્ઞાની માણસો કરે છે. આ બાબત ખાસ લક્ષ આપવા લાયક છે. (ધુપધાણું હોય તો તેના વડેજ ધુપ કરવો યોગ્ય છે.)

૧૦ દીપ પૂજા કરનારા દેરાસરની અંદરનું દેરાસરના દ્રવ્યથી લાવેલું ઘી તૈયાર જોઈને-તેમજ તેનો કરેલો દીપક તૈયાર જોઇને પોતે પણ દીવો ઉતારવા મંડી પડે છે. પરંતુ અગરવાટ સાધારણ ખાતાની હોય છે. તેવું આ ઘૃત નથી એ વાત ધ્યાનમાં રાખવા યોગ્ય છે. વિશુદ્ધિના ખપી શ્રાવકો પોતાના ઘરનું ઘી રાખીને તેનો દીપક કરી પોતે ઉતારે છે. દેરાસરના સુતરની વાટ પણ વાપરતા નથી.

૧૧ ત્યારબાદ પ્રભુની સન્મુખ ગભારાની બહાર બેશીને અક્ષત, ફળ ને

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

નહીં આ ત્રણ પૂજા એક સાથે કરવામાં આવે છે. તેમાં જે પ્રકારના વિવેકની અપેક્ષા છે તે ભુલી જવામાં આવે છે. મોઢે બોલે છે કે–**'અક્ષત શુદ્ધ અખંડ–શું, જે પૂજે જિનરાય'** પરંતુ પોતે જેનો સ્વસ્તિક કરે છે તે અક્ષત કેવા છે તે ઉપર ધ્યાન આપતા નથી. કેટલીક વખત ચોખાની અંદર ધનેડીયાં અને બાલાં પણ દેખાય છે કે જેની વિરાધના થાય છે. ફળ પણ સાધારણ અને નૈવેદ્યને સ્થાને સાકરનો કકડો કે સાકરદાણીઆ જેવી સાધારણ વસ્તુ ચઢાવે છે. નિરંતરને માટે તો ગમે તેમ હો પણ પર્વ દિવસે અથવા પોતાને ત્યાં લગ્નાદિ પ્રસંગે પુષ્કળ મીઠાઇ હોય ત્યારે તેમજ મેમાન પ્રાહુણા માટે પુષ્કળ મીઠાઇ લાવ્યા હોય કે કરાવેલ હોય ત્યારે પણ જિનેશ્વરની ભક્તિનું સ્મરણ થતું નથી. અને તે તે ઉત્તમ વસ્તુઓ પ્રભુ પાસે ધરવામાં આવતી નથી. ફળ પણ ઉત્તમ જાતિના ધરવામાં આવતા નથી. આ જિનપૂજા પ્રત્યેનો અલ્પાદર સૂચવે છે.

૧૨. દ્રવ્યપૂજા કર્યા પછી ભાવપૂજાનો અવસર પ્રાપ્ત થાય છે. દ્રવ્યપૂજામાં પુષ્કળ વખત ગાળનાર પણ ભાવપૂજામાં બહુ મંદ આદરવાળા દેખાય છે. દ્રવ્યપૂજા કરતાં ભાવપૂજાનું ફળ અનંતગુણું કહેલું છે, છતાં તેના પ્રત્યે અલ્પાદરનું કારણ માત્ર સમ્યગ્ ભાવની ખામી છે તેજ છે. દિનપરદિન ભાવપૂજામાં વધારે વધારે આદર કરવાની જરૂર છે, એ વાત ધ્યાનમાં રાખવી.

૧૩. પ્રસંગે આંગી વિગેરેના સંબંધમાં થતી આશાતના જણાવવા યોગ્ય છે. આંગીને પ્રસંગે પુષ્કળ દીવાઓ કરવામાં આવે છે કે જેની ગરમી આપણને પણ અસહ્ય લાગે છે. વળી ચોમાસાના દિવસોમાં જીવવિરાધના પણ ઘણી થાય છે. કેટલીક વખત તો ઉઘાડા દીવા ગ્લાસ વિગેરેમાં મૂકવામાં આવે છે, તેમાં પણ પુષ્કળ વિરાધના થાય છે. આમ થવાથી ભકિતને બદલે આશાતના થાય છે. જયણા વિના કરણી ફળદાયક થતી નથી.

૧૪. મહોત્સવાદિ પ્રસંગે વરઘોડાઓ કાઢવામાં આવે છે. તેમાં જે જિનબિંબનું અત્યંત સન્માન જાળવવું જોઇએ તે જાળવવામાં આવતું નથી. તેથી ભકિત થતી નથી પણ આશાતના થાય છે. આ પૂર્વે નીકળતી રથયાત્રાનું અનુકરણ છે. તો તે રથયાત્રા કેવી રીતે નીકળતી હતી તેના શાસ્ત્રોકત વર્ણન વાંચી જોવા, જેથી આપણે કેટલો અલ્પાદર કરીએ છીએ તેની ખબર પડશે.

૧૫. જિનમંદિરની અંદર બેશીને કેટલેક સ્થાને એવી વિકથાઓ અને નિંદાઓ કરવામાં આવે છે કે જે સુજ્ઞ સાંભળનારને અત્યંત કર્ણકટુ લાગે છે. આ તો પ્રત્યક્ષ આશાતનાજ છે. દેરાસરની અંદર માત્ર ધર્મચર્ચા કરવી હોય, નવકારાદિનો જાપ કરવો હોય, વિધિ યુકત દેવવંદન કરવું હોય, પૂજા ભણાવવી હોય ઇત્યાદિ પ્રશસ્ત હેતુ હોય તોજ વધારે વખત બેસવું, નહીં તો ત્યાં

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

વધારે વખત બેસવાથી ઔદારિક દેહે બીજી પણ આશાતના થવાનો સંભવ છે.

૧૬ પૂજા ભણાવવા માટે ઘણા બંધુઓ પોતાના વખતનો ભોગ આપે છે, પરંતુ તેમાં પ્રથમ તો ઉઘાડે મોઢે બોલવાથી પૂજાની ચોપડી ઉપર તેમજ દેરાસરમાં થુંક ઉડવાથી અને મુખની દુર્ગંધી વિસ્તરવાથી આશાતના થાય છે. દેરાસરની અંદર પ્રવેશ કરવાથી માંડીને નીકળે ત્યાંસુધી ઉઘાડે મુખે બોલવાનો નિષેધજ છે. અષ્ટપુટ મુખકોશ અને ઉત્તરાસનનો છેડો તેજ ઉપયોગ માટે છે. આ બાબતનો ઉપયોગ તદન રાખવામાં આવતો નથી. ઉપરાંત પોતે શું બોલે છે તેની અર્થ વિચારણા કરવામાં આવતી નથી; તેથી માત્ર પોપટપાઠ જેવું ઘણે અંશે થાય છે. પૂજા ભણાવવાનું ફળ પરમાત્માના ગુણાનુવાદ વિગેરેથી થતી ભાવપૂજાનું જે ફળ છે તેજ છે. તેની પ્રાપ્તિ અર્થ વિચારણા વિના થઈ શકતી નથી.

૧૭ પૂજા ભણાવવામાં તેમજ ચૈત્યવંદનાદિ કરવામાં અર્થના અજ્ઞાન માણસો એટલું બધું અશુદ્ધ બોલે છે કે કેટલીક વખત પરમાત્માની સ્તુતિને બદલે નિંદાવાચક શબ્દોનો ઉચ્ચાર થાય છે. કયું સ્તવન, કયારે, અને કયે સ્થાનકે બોલવું તેની વિચારણા તો અર્થશૂન્ય મનુષ્ય કયાંથીજ કરી શકે ? તેથી પૂજા અને સ્તવનાદિકના અર્થની વિચારણા કરવા માટે તેના અર્થ સમજવાનો ખપ કરવો અને શુદ્ધ શબ્દોચ્ચાર કરવા સાથે અર્થની વિચારણા કરવી, જેથી આશાતના અટકશે અને ભક્તિનું ફળ પ્રાપ્ત થશે.

૧૮. આ પ્રસંગે જિનપૂજાના ઉપગરણો સંબંધી પણ ધ્યાન ખેંચવામાં આવે છે. દરેક ઉપગરણ સ્વચ્છ રહેવું જોઇએ. કળશ સીધા નાળવાવાળાજ વાપરવા જોઇએ કે જેમાં પાણીની અસર ન રહે, અને જીવજંતુ ઉત્પન્ન ન થાય. તે અંદરથી ને નાળવામાંથી લુવાઇને દરરોજ સાફ થવા જોઇએ. આમાં જેટલો પ્રમાદ થાય તેટલી જીવવિરાધના અને આશાતના છે, એટલું ધ્યાનમાં રાખવું.

આ લેખ આટલેથીજ બંધ કરવામાં આવે છે. આની અંદર ખાસ મુખ્ય મુખ્ય બાબતોજ બતાવવામાં આવી છે. તે સિવાય બીજી નાની મોટી અનેક બાબતો એવી છે કે જેમાં વિચારશૂન્ય મનુષ્યો ઘણી ભૂલ કરે છે. પરંતુ કેટલીક ભૂલ અજ્ઞાનતાને યોગે માફ થઇ શકે તેવી હોય છે અને કેટલીક માફ થઇ શકે તેવી હોતી નથી. તેથી ભક્તિ કરવા જતાં ઉલટી આશાતના કરીને લાભને બદલે નુકશાન ન મેળવાય તેટલા માટે આ લેખ લખવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. જિજ્ઞાસુ જનો તેને સાર્થક કરશે એવી આશા છે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

" अनाथ विधवाओ माटे अपील. "

(૧) સર્વ પ્રાણીઓમાં મનુષ્ય જો કે ઉત્તમ પ્રાણી કહેવાય છે, પણ મનુષ્યમાં વિધવા સ્ત્રીઓ તો સર્વ પ્રાણીઓ કરતાં પણ અત્યંત કંગાળ સ્થિતિમાં મૂકાયેલી છે, એમ સર્વ કોઇને અનિચ્છાએ પણ સ્વીકારવુંજ પડશે.

(૨) સ્ત્રી એ મૂળથીજ અબળા કહેવાય છે અને તેમાં પણ જ્યારે તેનું સૌભાગ્યરૂપી અમૂલ્ય રત્ન નિર્દય કાળના પ્રહારોથી લુંટાઇ જાય છે, ત્યારે તો તે તદ્દન નિરાધાર અને લાચાર હાલતમાં આવી પડે છે.

(૩) મુંગું પ્રાણી રસ્તામાં ઉગેલું ઘાસ ખાઇને પોતાનું પેટ ભરી શકે છે; ઉડતું પ્રાણી તરૂવરપર ઉગેલાં ફળમાંથી પોતાનું પોષણ કરી શકે છે, પણ અનાથ વિધવાઓ સાસરેથી હડધુત થાય છે, ને પિયરમાં પણ બોજારૂપ મનાય છે. રસ્તામાં ઉગેલું ઘાસ તે ખાઇ શકતી નથી અને તરૂવરે ઉત્પન્ન કરેલાં ફળ લેવા તે જંગલમાં જઈ શકતી નથી.

(૪) હિંદુ સંસારમાં વિધવાઓ એ પગના ખાસડાના તળીયાં કરતાં પણ કનિષ્ટ ગણાય છે. રસ્તે જતાં કોઇને સામે મળે તો અપશુકન થયાનું કહી તેના પર બાહ્ય નહિ તો આન્તરિક ધિક્કારનો વર્ષાદ વરસાવવામાં આવે છે, બીજી તરફ તેને પોતાનું ચારિત્ર વિશુદ્ધ રાખવાની અને નિતિ માર્ગપર પ્રયાણ કરવાની મહાન્ યોગીસમાન સૂચનાઓ કરવામાં આવે છે.

(૫) એટલું તો સ્વીકારવુંજ જોઇએ કે-આપણો દેશ એ એક મહાન્ પુન્યશાળી, ગૌરવશાળી અને આખી દુનિયામાં સર્વોત્તમ સ્થાન પામેલો પરમ પવિત્ર દેશ છે, પવિત્રતા અને શુદ્ધ ચારિત્ર એજ તેનો વડીલોપાર્જીત વારસો છે, અને તેટલા માટે વિધવાઓએ પોતાનો વૈધવ્યકાળ અત્યન્ત પવિત્રતાથી સદાચાર અને સન્માર્ગસૂચક વ્યતિત કરવો જોઇએ. પુનર્લગ્નની હિમાયત કરનારાઓ પણ શુદ્ધ વૈધવ્યધર્મ પાળનારને ઉત્તમ સ્ત્રીની ઉપમા આપવાને સંમત છે, અને તેટલા માટે ઉત્તમ દેશમાં સ્ત્રીઓ ઉત્તમ પદને પ્રાપ્ત કરનારીજ નિવડવી જોઇએ. એ સાચેસાચી હકીકત છે.

(૬) હવે પ્રશ્ન એ થાય છે કે—આજે કમનશીબ પાંચ વર્ષથી તે વીશ વર્ષ સુધીની વિધવા હજારોની સંખ્યામાં ઉભરાય છે, તેઓ શુદ્ધ ચારિત્રવાન્ રહેવી જોઇએ એ સત્ય છે. પરંતુ એ અનાથ વિધવાઓ હિંદુ સંસારમાં સર્વ પ્રાણીઓ કરતાં કંગાલ સ્થિતિમાં મૂકાયેલી છે ત્યારે તેમની પવિત્રતા જળવાઈ રહેવાનો સર્વોત્તમ ઈલાજ કયો છે?

(૭) સંસાર સુધારાના હિમાયતીઓ, દેશના નેતાઓ અને પરોપકારી ત્યાગી મહાત્માઓ તથા શ્રીમંતો કહે છે કે ગામોગામ વિધવાશ્રમો સ્થાપવા

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

જોઇએ અને તે આશ્રમમાં વિધવાઓને ધર્મ નિતિનું શિક્ષણ આપવું [illegible] અને શુદ્ધ વાતાવરણમાં તેમને ઉછેરવી જોઇએ.

(૮) માર્ગ સૂચવવામાં આવે છે તે ઉત્તમ છે અને તેવા માર્ગ [illegible] શાઓની સંખ્યા સદ્‌ભાગ્યે આ દેશમાં સ્તુતિ પાત્ર છે, પણ દેશનું [illegible] વિધવાઓનું હીન ભાગ્ય એ છે કે, તે સૂચનાઓને વ્યવહારૂ રીતે [illegible] ઘણાજ અલ્પ છે અને દ્રવ્યની મદદ કરનારાઓ તો તેથીએ સંખ્યામાં [illegible]

(૯) કોઇ પણ દેશ અથવા સમાજ શુદ્ધ ચારિત્રવાન્ [illegible] કે તેમના સંતાનો જ્યારે બીજાઓનું દુઃખ જોઇ પોતાનું સુખ [illegible] અને દુઃખીઓને મદદનો હાથ આપવા હમેશાં તૈયાર થાય. [illegible] પુરાતન કાળનો દેશ પોતાના શુદ્ધ ચારિત્રને માટે ભૂતકાળના અનેક [illegible] વારસો ધરાવે છે અને તેમાં પણ જૈનો કે જેઓ દયામાંજ પોતાનું [illegible] કર્તવ્ય માને છે અને " અહિંસા પરમો ધર્મઃ " જેમનું આદર્શ છે તેમની [illegible] વૃત્તિનો ડંકો આ દેશમાં નહિ પણ આ પૃથ્વિની દશે દિશાઓમાં [illegible] છે. તેમાં પણ અદ્યાપિ મ્હારે કહેવું જોઇએ કે હજુ વિધવાઓ [illegible] અમારા જૈન બન્ધુઓની વૃત્તિ જોઇએ તે પ્રમાણમાં પ્રેરાયેલી નથી.

(૧૦) સુરત એ ગુજરાતનું પ્રાચિન પાટનગર છે, અને ત્યાં જૈન [illegible] વર્ગને માટે જૈન વનિતા વિશ્રામ આ નામની સંસ્થા સ્થાપવામાં આવી છે, અને તેમાં વિધવાઓને ધર્મ નિતિનું શિક્ષણ આપવામાં આવે છે, પરંતુ તે [illegible] હજુ અનાથ વિધવાઓના જેવીજ હાલતમાં છે. આ હકીકત તેનો [illegible] રીપોર્ટ બહાર પાડવામાં આવ્યો છે તે ઉપરથી વાંચનારાઓના [illegible]

(૧૧) કહેવાની ભાગ્યેજ જરૂર છે જે આવી હાલતમાં [illegible] જીવન ધારણ કરી શકે નહિ અને તેટલા માટે આ અપીલ ઉદાર [illegible] કરકમળમાં મૂકવા યત્ન કર્યો છે. પૂર્વોપાર્જીત સત્કર્મના ફળરૂપે [illegible] સદુપયોગ કરવાની સ્થિતિમાં છે અને વળી જેઓને સદ્‌વ્યવસ્થાનું [illegible] પોતાનું વાસ્તવિક કર્ત્તવ્ય સમજી શકે છે તેવા જૈન બંધુઓ અને ઉદાર [illegible] વીરો આ આશ્રમને પોતાના હૃદયમાં સ્થાન આપી અનાથ વિધવાઓનાં [illegible] આશીર્વાદ પ્રાપ્ત કરશે એવી હું આશા રાખું છું.

જે સદ્‌ગૃહસ્થ અથવા બ્હેનો પોતાના સંબંધવાળી [illegible] આશ્રમમાં સ્થાન આપવા ખુશી હોય તેઓએ તેમને જરૂર [illegible] વિધવાઓને વગર ફીએ દાખલ કરવામાં આવે છે.

બાઈ વહાલી વીરચંદ. ઇડરવાળા, [illegible]

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

મેમ્બરોને અમૂલ્ય લાભ.

આ સભાના સર્વે મેમ્બરોને 'શ્રીપાળરાસ અર્થ રહસ્ય યુક્ત' શ્રી [illegible] નિવાસી શેઠ નેમચંદભાઇ પીતાંબરદાસની આર્થિક સહાયથી બહાર [illegible] તેની એકેક નકલ આપવાનું તેમના સદ્વિચારોને લઇને મુકરર કરવામાં [illegible] છે. આ બુક વાંચતાં અત્યંત આલ્હાદ આપે તેવી છે. પાકા બાઇડીંગથી [illegible] છે. જે સભાસદોએ ચાલુ વર્ષની ફી મોકલેલી હોય તેમણે પોસ્ટેજના [illegible] આના મોકલીને મંગાવી લેવી. બીજા મેમ્બરોને ફીની રકમ સાથે વેલ્યુ–પેબલથી મોકલવામાં આવશે.

આ સિવાય મેમ્બરોને બીજી એક બુક યુગાદિદેશના ભાષાંતરની પણ ભેટ મળવાની છે. તે છપાય છે. તૈયાર થયેથી બંને બુક એકઠી મોકલવામાં આવશે.

મેમ્બરોએ વેલ્યુ૦ પાછું ન ફેરવવાનું ધ્યાનમાં રાખવું.

ગ્રાહકોને નવી ભેટ.

ચાલુ વર્ષને માટે ભેટ આપવાના સંબંધમાં નિર્ણય કરવામાં આવ્યો છે. શ્રી યુગાદિ દેશના ભાષાંતર ભેટ આપવાનું ઠરાવ્યું છે. આ મૂળ ગ્રંથ ૨૪૦૦ શ્લોક પ્રમાણ છે. અત્યંત રસીક હોવા સાથે ઉપદેશક પણ છે. તેનું ભાષાંતર કરવામાં આવ્યું છે. બાઇંડીંગ પણ સરૂં કરાવવા ધારણા છે. બુક હાલ છપાય છે. આ બુકનો કુલ ખર્ચ ગણતાં તેટલો ખર્ચ એક વર્ષની ભેટપર કરી શકાય તેમ ન હોવાથી (માસિકમાંથી તેના અંકનું ખર્ચ પણ પૂરૂં નીકળતું ન હોવાથી) આ ભેટ બે વર્ષ માટે ભેળી (કુવલયમાળા ભાષાંતરની જેમ) આપવાનું ઠરાવવામાં આવેલ છે. તે ચૈત્ર માસમાં–નવા વર્ષમાં ભેટ મોકલવામાં આવશે, કારણ કે છપાઈ આ કાર્ય ત્યારેજ તૈયાર થઈ શકે તેમ છે. આ સિવાય બીજી પણ એકાદ નાની ભેટ બે વર્ષની ભેળી ભેટ તરીકે આપવા ધારણા છે, જેની વિગત પછી પ્રગટ કરશું. ગ્રાહકોએ લવાજમ મોકલવાનું સ્મરણમાં રાખવું. આ બુકનો લાભ લવાજમ મોકલનારનેજ મળી શકશે એટલું ધ્યાનમાં રાખવું. લવાજમ મોડું પણ આપવું પડશે પણ પછી ભેટનો લાભ નહીં મળી શકે તે ભૂલી ન જવું. **તંત્રી.**

ચૈત્ર માસની વધઘટ ને જૈનપર્વ.

સંવત ૧૯૭૨–ચૈત્રમાસ દિન ૩૦

શુદિ ૭ બે—રવિ, સોમ.
શુદિ ૫ શુક્ર—રોહિણી.
શુદિ ૭ બીજી સોમ–ઓળી બેઠી.

વદિ ૧ નો ક્ષય.
શુદિ ૧૫ મંગળ–ઓળી સંપૂર્ણ.
ચૈત્રીપુનમ–સિદ્ધાચળ યાત્રા.

For Private And Personal Use Only